

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі,
сучаснасці, сабе!

Літаратурна-мастацкі, грамадска-палітычны часопіс,
дадатак да літаратурна-мастацкага часопіса «Маладосць»

МАЙ — ЧЭРВЕНЬ

Выдаецца са снежня 1924 года

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Выходзіць адзін раз у два месяцы

Галоўны рэдактар **Алена Сцяпанайна МАСЛА**

Рэдакцыя:

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

(рэдактар аддзела мастацкай літаратуры)

Рагнед МАЛАХОЎСКИ

(намеснік галоўнага рэдактара)

Галіна ПШОНИК

(рэдактар аддзела публіцыстыкі)

Мастацкі рэдактар Віктар КАЛІНІН

Тэхнічнае рэдагаванне, дызайн і вёрстка

Любові КАСЦЮКЕВИЧ

Стыльрэдактар Кацярына ГОЛУБ

Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.

Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не налічваецца.

Пры перадруку спасылка на «Бязрозку» абавязковая.

Юрыдычны адрас: 220005, Мінск, Пр. Незалежнасці, 39.

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19,

«Бязрозка». E-mail: bjarozka@mail.ru, bjarozka@gmail.com

Сайт: bjarozka.lim.by Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.

Падысана да друку 06.06.2011. Фармат 70 x 100 ^{1/16}. Папера афсетная.

Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,20. Ул.-выд. арк. 5,25. Тыраж 1486 экз. Заказ 1436.

Кошт нумара ў розніцу 5000 руб.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79. ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бязрозка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ. Рэг. нум. 210.

© «Бязрозка», 2011.

**Заснавальнікі — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»**

Проза
**НЕЗАБЫЎНЫЯ СУСТРЭЧЫ
З АВЕЧКАЙ АДЭЛЯЙ АБО ADELJASTAR@TUT.BY** 4

ГРОМ І МАЛАНКА 10
Сяргей ВЕРАЦІЛА

**СИЛА, МАЦНЕЙШАЯ ЗА ГРЫП,
АБО КРЫХУ БРЫДКАЯ КАЗКА** 23
Алена МАСЛА

ША-ША З ЛЕВАГА ЧАРАВІКА 28
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

Творчы конкурс
МАЛЮЕМ ВЯТРЫСКУ 19

Паэзія
НАРАЧАНСКІЯ ЧАРЫ 20
Рагнед МАЛАХОЎСКІ

**ТРЫМЦЕННЕ
ЗАКАХАНАГА СЭРЦА** 41
Анатоль ЗЭКАЎ

Чытаем па-беларуску
ТУТ НАПІСАНА «ВЕРАНІКА» 37
Аляксандр ЛАВОР, Яўген ВОЙЧАК

Верасок

39 ЗАЧАРАВАНАЯ КНЯЗЁўНА
Ліза БАГАДЗЯЖ

43 МЁРСКІЯ ФРЭСКІ

Ручкі не ў кручкі

48 ЦІП-ТОП — КІТАЙСКІ ВАЎЧОК
Канстанцін ЦЫРКУН

Шлях да сябе

51 ФАКТ БІЯГРАФІІ
Аляксандр МІХАЛКОВІЧ

Таямніцы паселішчаў

54 КРЭПАСЦЬ НА ІСЛАЧЫ
Аляксандр РОГАЛЕЎ

Кніжная паліца

56 ДВА ПОЗІРКІ НА ПУСЮ
Галіна ПШОЊІК

Дынамік

57 «ЯВАРЫНА».
ТАНЦЫ СА СТАРАЖЫТНЫХ ГРАВЮР
Вольга НАВАЖЫЛАВА

62 ПАНКЕВІЧ'S NOT DEAD
Вітаўт МАРТЫНЕНКА

Вернісаж

64 ФАНТАЗІІ З БІСЕРУ
Дар'я Гарбацкая

Незабыўныя сустрэчы з авечкай Адэляй

або Adeljastar@tut.by

Наталля БУЧЫНСКАЯ

(Працяг. Пачатак у № 1—2)

ЦУДОЎНАЕ ВЫРАТАВАННЕ АД НЕЗВЫЧАЙНАЙ ХВАРОБЫ

Пасля сутыкнення з нервовай цёткай Адэля знаходзілася на бюлетэні. Збіраючыся да яе ў госці, я ўзгадала, як авечачка запэўнівала, што ёй пагражае сонечны апёк. Зайшоўшы ў аддзел касметыкі і парфумы, я не на жарт разгубілася. Прадаўцы прапаноўвалі дапамогу, а я ўпарта ад яе адмаўлялася. Чаму? А пайдзіце ў краму і паспрабуйце патлумачыць, што выбіраеце малачко ад загару для авечкі. У лепшым выпадку вас прымуць за дзівачку. Пасля доўгіх перабораў я спынілася на малачку для дзяцей, з не вельмі вялікай ахоўнай ступенню.

На рыначку набыла для Адэлі садавіну і пакуначак печыва. На ферме «Каляроўка» мяне гасцінна сустрэла пані Гэлена. Гаспадыня паказала загончык Адэлі і запрасіла ўвайсці.

— Даруйце, пані Наталля, я не маю часу пасядзець з вамі. Вы ўдвух з Адэляй гарбаткі папіце. Вельмі прашу: супакойце яе. Некалькі разоў уначы прыбягала. То ёй сніцца, што воўна пазелянела, то, што з капыткаў шыпы, як у ружы, растуць. А пад раніцу ўвогуле пачала трызніць, нешта пра зялёную жабку ёй мроілася. Чыста змучыла. «Раз казалі дактары, што я зялёная, значыць, ёсць нейкая хвароба».

Я паабяцала выправіць становішча і зайшла да Адэлькі. Тая адразу замітусілася, уладкоўваючы мяне. Схапіла гасцінцы, торбу павесіла на гачок і кінулася гатаваць гарбату.

— Як маецца, спадарыня Наталля? Не заблудзілі, нас шукаючы? На мой лужок не заглядвалі — што там робіцца? Малімонка абяцала прыгледзець, але што ад яе чакаць — самае большае вынішчыць, чым зберажэ, — сакатала Адэля без перапынку. — Гасцінцы вельмі дарэчы. Пасля працы прыйдуць суродзічы адведаць мяне — будзе чым іх пачаставаць. Вы таксама бярыце печыва, не саромейцеся.

Адэля наліла мне гарбаты і падсунула вазачку з сочывам, а сама ўхапілася за грушу.

— Ах, смаката! — прыцмокнула Адэля. — Малімонка хвалілася, што ёй даюць на падвячорак грушы. Нібыта ад іх вельмі смачнае малако. Скажу вам па сакрэце: Малімонку гаспадыня таму трымае, што любіць малачком ласавацца. Інакш даўно звольніла б гэтую перабору. Вось нораў дык нораў! Цэлы дзень пасвіцца, а штовечар гаспадыні адно і тое баіць — не піла я, не ела... Такую персону з сябе ўдае! Задаецца, што яе поўсць мае лекавыя якасці. У мяне не горшая, але ж я не крычу аб гэтым усім і кожнаму...

«Ды ўжо ж», — падумалася мне.

Раптам Адэля знікавала:

— Спадарыня Наталля! Што са мной будзе? Калі есці шмат морквы, скура набывае залацістае адценне, а я, атрымліваецца, ад траўкі зелянею...

— Не маркоцься, Адэля, — перапыніла я. — Зараз растлумачу, чаму цябе назвалі «зялёнай».

— Вы ўсё ведаеце і маўчыце?! — абурылася авечка. — Якое жорсткае і чэрствае сэрца трэба мець, каб так здэкавацца з няшчаснай істоты... — Адэля ўскочыла са свайго месца і ўзрушана бегала па пакойчыку.

Я выхапіла з торбы газету з артыкулам пра «Грынпіс», якую ўзяла з дому, і падсунула яе авечцы.

— Пачытай і супакойся.

— Вы здэкуецеся! Ці ж магу я спакойна чытаць перад тварам такой небяспекі!

Я пачала чытаць уголас:

— «Міжнародная арганізацыя аховы прыроды і ўсяго жывога называецца «Грынпіс», а яе папличнікі называюць сябе «зялёнымі», — Адэля прыслухалася і знізіла хуткасць прабегу. — Яны праводзяць шматлікія акцыі ў абарону расліннага і жывёльнага свету, звяртаючыся да нетрадыцыйных метадаў змагання з забруджваннем планеты».

— Як вы іх назвалі, — перапыніла мяне авечка, — «зялёнымі»? Дык гэта не хвароба?

— Я і раней табе даводзіла, што гэта арганізацыя, — нагадала я. — Ты цётку ганяла, клапоцячыся пра чысціню свайго лужка, а значыць, пра куточак планеты.

6 — Не нагадвайце мне пра тую нервовую асобу! Выдумала — мне ўколы ад шаленства ставіць! — абурылася авечка. Такі стрэс! І думкі пра незвычайнае захворванне... — Ах, — з палёгкай уздыхнула Адэля. — Якое нечаканае выратаванне! Што я перажыла за гэты час! Якіх сноў насніла!

— Пані Гэлена апавядала. Не ведала, што ты такая надумлівая і экзальтаваная.

— Паглядзела б я на вас, — хмыкнула мая прыяцелька. — Уявіце, мне прыснілася, што я пацалавала зялёную жабку і сама ператварылася ў такую ж. Прачнулася спацелая ад перапуду і думаю — з чаго я жабку тую цалавала? Фээ!

Адэля нарэшце супакоілася.

— Пакіньце газету, перад сном перачытаю, — тут авечачка выразна паглядзела на гадзіннік, потым на мяне. — Вам ужо трэба ісці, каб не спазніцца вельмі. Зараз прыйдуць мае госці і тут будзе не павярнуцца.

Пакрыўджаная такой бесцырымонасцю, я пачала збірацца і адвітацца.

— Пачакайце, — прыпыніла мяне на парозе Адэля, — а малачко ад загару вы прынеслі?

— Так, — спахапілася я, — прабач, зусім забылася.

— А чаго ад вас чакаць? — скрывілася Адэля. — Толькі пра сябе і дбаеце.

— Гэта ўжо занадта, — абурылася я. — Трымай. Я набыла табе самае далікатнае малачко, рэкамендаванае нават дзецям. А чую адны папрокі.

Адэля схавала бутэлечку:

— Спадарыня Наталля, прабачце! Гэта стрэс вінаваты, — шчыра глядзячы мне ў вочы, запэўніла Адэля. — Заходзьце заўтра. Пачастую вас малаком Малімонкі — спецыяльна прызапашу.

Ну, што за стварэнне! Хіба можна на яе доўга злаваць?

Увечары я задумалася: чаму пасля сустрэчы з Адэляй у мяне псуецца настрой? Можна, я такая нецярплівая да чужых заганаў? Ці ў Адэлі «зорная» хвароба пачалася? Нешта зарана... Каб паправіць становішча, я звярнулася да кніг. Адну — па псіхалогіі сяброўства — выбрала для сябе. Другую — «Правілы этыкету» — для Адэлі. Але як яе запэўніць прачытаць кнігу?

Наступны мой дзень пачаўся вельмі рана. Ужо а палове на шостую нехта настойліва барабаніў у дзверы. Здагадаецца з аднаго разу? Правільна — Адэля.

— Спадарыня Наталля, чаму вы так доўга спіце? Я ўстала паўгадзіны таму і, нават не снедаючы, кінулася да вас.

— І дарэмна, Адэля, — пазяхнула я. — Лепш бы ты паснедала.

— Як гэта «дарэмна»? У мяне ідэя. Вы павінны мне дапамагчы! — заявіла Адэля.

— Дапамогі звычайна просяць, а не патрабуюць. І ў нас вельмі розныя працоўныя графікі. Калі ты бачыш трэці сон, я яшчэ працую. Так што давядзецца табе з ідэяй пачакаць да вечара, — рэзка выгаворвала я Адэлі.

— Якая вы нявыхаваная, — прабляяла Адэля. — Прыцелька спяшаецца падзяліцца цудоўнай думкай, а вы яе за парог выстаўляеце! Я вельмі расчаравана.

— Трэба хаця б крышачку дбаць пра час і планы іншых. Я спаць учора легла а палове на першую. А ты прыбегла ледзь свет, абудзіла мяне і патрабуеш неадкладнага ўдзелу ў тваіх выдумках, зусім нязначных. Калі будзеш назаляць, я адмоўлюся пісаць пра цябе кнігу.

Адэля зблелала.

— Няўжо вы можаце так са мной абысціся? Няўжо не шкада хаця б свайго часу, змарнаванага на напісанне кнігі? А я старалася, дамаўлялася з Малімонкай пра малако для вас...

Я была непадкупная:

— Увечары прыходзь са сваімі ідэямі, а зараз ідзі снедаць, а мне дай паспаць.

Адэля, агаломшаная перспектывай застацца нікому невядомай авечкай, адступілася.

— Што ж, спадарыня Наталля, я ведала, што дзве разумныя істоты знойдуць кампраміс. Заходзьце да мяне а палове на сёмую. Буду вас чакаць, — Адэля са стрыманасцю англійскай каралевы кінула мне, адвітваючыся.

Увечары я скіравалася да сваёй знаёмай.

Адэля сапраўды спужалася, што я перастану ёй цікавіцца. Модныя часопісы былі карцінна адсунуты ўбок, пасярод стала красуюцца разгорнутыя атлас свету і контурная мапа, побач — ліноўка і чырвоны аловак. Авечачка гасцінна запрасіла мяне сесці.

8 — Як вы думаеце, спадарыня Наталля, удзел у экспедыцыі да Паўночнага полюса — цікавая прыгода?

— Безумоўна, — насцярожылася я. — Ты гатова пусціцца ў такое экстрэмальнае падарожжа?

— Вы патрабуеце ад мяне неверагодных учынкаў. Значыцца, трэба адважыцца на такую авантуру. Але не ведаю, як змагу выжыць у суровым клімаце. Я вельмі далікатная істота і надзвычайныя ўмовы мне проціпаказаны.

— Адэля, як ты наважылася? — збянтэжана запыталася я.

— Прачытала ў газеце абвестку-запрашэнне далучыцца да экспедыцыі, — Адэля сунула газетны аркуш мне ў рукі, — звязалася з яе кіраўніком, мяне залічылі ў групу. Заўтра раненька выпраўляемся ў дарогу. Я ўжо заплечнічак сабрала, — яна кінула галавой на напакаваны пад завязкі заплечнік.

Я разгублена глядзела на авечачку:

— Ты дзеля гэтага прыбягала раніцай?

— Не, я хацела параіцца, як напісаць заяву для ўступлення ў Грын-піс. Але лепш дапамажыце ўгаварыць гаспадароў адпусціць мяне ў экспедыцыю. Самой мне гэта нізавошта не ўдасца. Яны мяне так любяць, так клапацяцца пра мяне! — Адэля ўсхліпнула і выцерла насавачкай слязінку. — Затое вы не будзеце скардзіцца. Пра славетную заваёўніцу Паўночнага полюса пісаць лягчэй, чым пра нікому невядомую авечачку, хай сабе і незвычайную... — дакорліва зірнула на мяне Адэля.

Я разгублена круціла ў руках газету, спрабуючы прачытаць абвестку пра экспедыцыю. Ад хвалявання літары скакалі перад вачыма, у галаве круціліся думкі пра небяспеку, якія будуць падсцерагаць маю прыяцельку ў падарожжы.

— Што ж вы стаіце? — настойліва запыталася Адэля. — Пані Гэлена і гаспадар якраз дома. Хадзем прасіць для мяне адпачынак за свой кошт, — яна рашуча скіравалася да выхаду.

— Пачакай, Адэля, — узрушана пачала я. — Можна, ёсць яшчэ час адмовіцца ад тваёй задумкі?

— З чаго б гэта? — азірнулася Адэля.

— Такая экспедыцыя сапраўды для цябе небяспечная. Як яе камандзір згадзіўся ўзяць цябе? Трэба ж спецыяльная падрыхтоўка, экіпіроўка...

— Экіпі... — што? — наўна міргаючы вейкамі перапытала Адэля. Яна чакала маіх тлумачэнняў.

Я ліхаманкава прыпамінала, што ведаю пра экспедыцыі на Паўночны полюс.

— Адэлька, ты не ўяўляеш сабе ўсіх цяжкасцей такога мерапрыемства. На Полюсе не расце траўка, якую ты так любіш.

— Буду есці сенца, — спакойна адказала Адэля.

— Там сенца ніхто не назапашваў. У цябе няма лыжаў, няма спецыяльнага касцюма, — пералічвала я — там жа суцэльныя льды!

— У мяне цёплая густая воўначка, — запярэчыла яна.

— Што твая воўначка супраць вечнай мерзлаты! А неверагодныя фізічныя нагрукі? — не здавалася я.

— Я штодзень займаюся фітнесам, — горда заявіла Адэля.

— Адэлька, не трэба на Паўночны полюс. Раптам ты захварэш, ці ножку выкруціш, гойсаючы на лыжах. Лепш напішам ліст у Грын-піс. Яны з радасцю прымуць цябе ў шэрагі сваіх папличнікаў.

Адэля задумалася на хвілінку:

— А пісаць кніжку не кінецце, калі я адмоўлюся ад удзелу ў экспедыцыі?

— Не кіну. Мы абавязкова знойдзем у тваім жыцці моманты, вартыя стаць старонкамі кніжкі.

— Добра, — уздыхнула Адэля, — саступлю вам. Заўважце — не такая я і ўпартая. Трэба патэлефанаваць кіраўніку экспедыцыі. Папярэджу, што гэтым разам не пайду з імі. Уяўляю, як ён будзе расчараваны. Усяго найлепшага, спадарыня Наталля.

Праз колькі дзён мне на вочы трапілася газета, у якой быў надрукаваны артыкул пра Паўночны полюс. Машынальна ўзяла яе ў рукі і пачала чытаць абвестку, абведзеную чырвоным апоўкам. І заўважыла, што газета, якая так зманліва запрашала Адэлю ў экспедыцыю — леташняя! Ну, Адэля, ну, хітруха! Зноў мяне вакол пальца абвяла.

Малюнкi Алены ЯРМОЛЕНКА

Гром і Маланка

Легенда маёй бабулі Антолі Шкіруць

Сяргей ВЕРАЦІЛА

А было тое так даўно, што ўжо ніхто не памятае, чым пачалося і чым скончылася. І не раз з тых часоў рэкі мянялі свае рэчышчы, і шмат каго нарадзілася і шмат каго памерла. А ўжо колькі разоў зіма была, то не падлічыць ніякаму разумнаму чалавеку, нат калі б ён і самы найвучоны быў.

Але і ў тыя даўнейшыя часы таксамака жылі людзі, хоць ужо ніхто і не помніць, як яны называліся. Была тады беднасць і нястача. І самыя тыя людзі былі цёмныя і дзікія: хлеба не сеялі, а жылі з таго, што давалі ім рака ды лес. І багоў ніякіх не ведалі, а маліліся нейкім чартам, што вяліся тады не толькі ў балоце, а лічы, што скрозь. І ад такога жыцця яны ўсе былі злыя, не дбалі пра іншых, а пільнаваліся толькі свайго, як, праўда, і сёння.

І тою даўніной лясы былі большыя як цяпер і цягнуліся неперапынна з аднаго свету ў іншы. І па тых лясках смела хадзіла рознае страхоцце, а таму, баючыся, людзі больш сяліліся па стромкіх рачных берагах, каб лягчэй было бараніцца ад лясных пудзілаў, але галоўным ворагам для людзей былі самыя людзі, прынамсі, як і цяпер. Вось так і жылі яны, баючыся усяго на свеце і самага свету і падобных на сябе, а найбольш на сябе не падобных.

І вось у тыя цёмныя часы і была такая падзея. На высокім беразе вялікай ракі прытулілася ў бярозавым гаі невялічкая вёсачка. Ды і не вёска, а дзясяткі паўтары бярозавых хатак без комінаў з мізэрнымі вакенцамі, і людзей

там было няшмат, бо і там цяжка было пракарміцца. А на самым ускрайку, бліжэй да вады стаяла самая бедная і ўбогая хацінка, і ў той хацінцы дажывалі свій век двое старых: Дзед і Баба. Самыя яны ўжо саслабелі, каб якую работу рабіць, а дзетак ім Бог не даў, а таму беднавалі яны найбольш ад астатніх. Раней, канешне, не так было: Дзед на паляванні хадзіў, рознага звера прыносіў, а Баба грыбы-ягады збірала, есці варыла, апратку шыла, і жылі яны тады багацей ад вяскоўцаў, бо дзяцей у іх не было. А як ужо састарэлі, то прыйшла да іх найпраўдзівая нястача. Летам яшчэ як перабіваліся, а ўзімку гора зазнавалі. Адно цешыла, што былі яны людзі мірныя і не ганарыстыя, а таму аднавяскоўцы да іх асабліва не чапляліся. Так і жылі яны мераючы свае дні ад світанку да заходу. Калі ёсць чаго лыжкай па місе паганяць, то шчаслівымі сябе лічаць, а як і няма, то варголамі абыйдуцца.

Але неяк была высніла Баба сон, што злавіў Дзед сама вялікага і вусатага і плотку краснапёрую ў руку даўжынёй, і так ёй тае рыбы захацелася, што пагнала яна Дзеда ад самага ранку рыбу вудзіць, хоць акунькоў на юшку — душу адвесці, але без сама, кажа, дадому не прыходзь. Дала яму праснак з лебяды і выправіла на раку.

Цалюткі дзень стары праседзеў, але нічога путнага не злавіў: уклеі ды яршоў нашморгаў на юшку душу адвесці, і ўжо сам не рады быў, што з вечара пахваліўся Бабе, нібы ў карчах сама бачыў, а цяпер хоць ты не вяртайся — галаву аб'есць за таго сама. І ўжо пад самы вечар заўважыў Дзед, як па рацэ прама да яго нейкі нібыта човен плыве, а на ім з галля намёцік зладжаны, і нешта ў ім жывое папіскае. Падумаў было Дзед, што там бабры могуць быць, а тое спажыва за сама не горшая, і падцягнуў ён тое карыта да берага. Разгарнуў галлё і вачам сваім не паверыў: там спялюшканыя ў белыя хусцінкі ляжалі двое дзетак і на адным паясок залаты быў, а на другім сярэбраны, і ўжо хацеў Дзед было адпіхнуць тое карыта, дык тыя дзеткі яму так пасміхнуліся, што не ўзнялася ў яго рука. А замест гэтага прыхаваў ён човен у ціхае затоцы, дзе яго б адразу не заўважылі, і як найскарэй да Бабы пабег. Тая сустрэла яго, нібы за ім вадзянік гнаўся, а калі здыхаўся, то расказаў усё як было. Баба спачатку веры не дала, а калі паверыла, то селі яны думаць, што з тым рачным падарункам рабіць, а потым Баба выршыла, як ужо сцемнела крыху, сама зірнуць на тых дзетак, а як згледзела іх, то ўжо не схацела ніяк адыходзіць ад іх нават. Кажа, што раз не даў нам Бог дзетак у свой час, то цяпер на старасць гадоў уцеху паслаў, будзем іх як сваіх гадаваць. А Дзед запырэчыў ёй, бо баяўся людскога абгавору. І тут Баба яго супакоіла, што яны тых дзетак будуць ад людзей пільнаваць дакуль можна, а там ужо, як Бог дасць.

Прынеслі яны дзетак у хатку і адразу пачалі завіхацца над імі, бо і напраўду ўсё жыццё сваё не мелі яны аніякай радасці, і як

12 пляюшкі разгарнулі, то абгледзеліся, што залаты паясок быў на дзяўчынцы, а сярэбраны на хлопчыку, і такія яны былі прыгожыя ды складныя, што і Дзед пагадзіўся тых дзетак нікому не аддаваць. А назаўтра пайшоў Дзед у вёску і папрасіў паляўнічага, каб той яму казу злавіў, маўляў, зусім старая звар'яцела — захацелася ёй малачка на сконе гадоў папіць. Паляўнічы казу злавіў, але за яе лодку забраў. Цяпер без лодкі Дзед куды меней рыбы лавіў, але неяк перабіваліся, ды і козачка тая неўзабаве стала столькі малака даваць, што аж цераз край. Так памалу і сталі жыць.

Старыя на дзетак спачатку думалі, што гэта брацік з сястрыч-кай, а як тыя крыху падростаць сталі, то стала відочна, што дзеткі між сабою не падобныя: дзяўчынка крыху цяжнейшая, а хлопчык бялявенькі, і толькі вочы ў абодвух шэрыя, як у ва ўсіх тутэйшых людзей. Але гэта ніяк не замінала Дзеду з Бабай любіць іх, і старыя за дзецямі ажно на сябе забыліся, песцілі як умелі, прыдумвалі ім штодня новыя імёны, аддавалі лепшыя кавалкі, рабілі цацкі і за-баўкі і старанна хавалі ад людзей сваё шчасце, бо не ведалі, як паставяцца ў вёсцы да тых прынесе-ных ракой дзетак — мо дазваляць тут жыць, а мо загадаюць у раку ўкінуць, як тых ка-цянят малых. А дзеткі, бы адгукваючыся на клопат і ласку, раслі як на вачах і ўжо неўзабаве пачалі хадзіць і размаўляць, радуючы і палоха-ючы старых, бо дзетак стала зусім цяжка хаваць ад чужых вачэй. І як Дзед з Бабаю ні стараліся, але дзетак усё ж заўважылі і, канеш-не, пачалі роспыты, адкуль тыя ўзяліся. Старыя ўсім казалі, што гэта іхнія пля-меннікі на выхаван-ні, але ніхто ў гэта асабліва не паве-рыў, і таму давя-лося расказаць, як усё было па-праўдзе, толькі пра абручкі маўчком, бо іх бы і адабра-лі тут жа. Але паглядзелі лю-

дзі на тых дзетак і ўпадабалі іх і дазволілі жыць тут жа ў вёсцы разам з усімі.

І толькі адзін чалавек быў супраць. Ён цвердзіў, што ад гэтых дзетак напаткаюць вёску вялікія няшчасці, і патрабаваў забіць іх. І ніхто за малых не заступіўся, бо ўсе вяскоўцы лічылі яго за Ведзьмака і вельмі яго баяліся. А меў той Ведзьмак вельмі застрашлівы выгляд: валасы ягоныя былі прамыя і чорныя, як крумкачовыя крылы, а сярод іх сівы каўтун быў, адно вока ў яго было, як у людзей, а другое чорнае, як у каня, а ў цемры гарэла чырвоным, як кацінае. Усе думалі, што ён з нячыстаю сілай звязаны, а можа так яно і было.

І вось прынеслі старыя тых дзетак да старога дуба, да вялікага каменя, да чыстае крыніцы і сталі чакаць. Але ні ў кога з людзей не ўзнялася рука, і тады сам Ведзьмак узняўся іх забіць. Кінуліся Дзед з Бабаю яму ў ногі і сталі крыкам крычаць і просьма-прасіць, каб не чапаў дзетак. А калі ўжо так кроў патрэбна, то няхай тады ўжо забярэ іхнія жыцці, бо яны і так ужо доўга на гэтым свеце затрымаліся, і яшчэ іншыя людзі прасілі за дзетак. Але той не захацеў нават і слухаць нікога, дастаў нож і ўжо намерыўся здзейсніць ліха, бо душа ў яго была чорная, а сэрца сухое і злое, і не было ў ім спагады а ні на каліўца.

А дзеткі малыя стаялі і пасміхаліся, бы не здагадваліся, што па іх ідзе лютая смерць.

І калі Ведзьмак падступіўся ўжо да іх, то раптам як з ніадкуль на сонца вялікая чорная хмара набегла. І з той хмары бліснула маланка, і грывнуў пярун, і ўдарылі яны прама ў Ведзьмака, і той з апаленымі грудзямі паваліўся на той самы камень, а ад нажу, якім хацеў дзетак рэзаць, толькі адзін тронак застаўся. І ўсе людзі і зарадаваліся, і спалохаліся таго

14 дзіва. А затым з тае хмары дождж паліўся і ліў без перастанку тры дні і тры ночы, а калі скончыўся дождж, то прыйшлі людзі на тое месца, але Ведзьмака там ужо не было. І ніколі болей яго людзі не бачылі: можа яго вадой у раку знесла, а можа лясныя зверы з'елі, а можа забрала яго да сябе нячыстая сіла. Але болей ужо ніхто не гінуў. Больш таго, людзі сталі заўважаць, што рыба самаходзь у сеткі пайшла і ў лесе здабычы паболела, і хваробы сталі абмінаць вёску, і лясное страхоцце неяк нібы палагоднела. І людзі сталі верыць, што гэтыя дзеткі, прынесеныя ракой, прынясуць ім добрае жыццё, і палічылі, што за іх заступаецца неба, і ў гонар тае дзівоснай навальніцы далі дзеткам імёны Гром і Маланка.

А дзеткі між тым падраслі, і неўзабаве Гром стаў завадатарам ва ўсіх дзіцячых забаўках, а Маланка, наадварот, была ціхмянай і задумлівай, але затое ўжо як заспявае, дык наўкола ўсё аціхала, каб хоць якім шолахам не зашкодзіць чароўным спевам. Былі яны кемлівымі і зычлівымі і вельмі любілі сваіх прыёмных бацькоў і дапамагалі ім ва ўсялякае

працы. І як дзеці раслі, старыя пакрысе слабелі, і праз нейкі час зусім ужо здалі, то Гром з Маланкаю сталі даглядаць іхнюю старасць, як тыя калісь даглядалі іхняе маленства. Маланка збірала зёлкі, грыбы, ягады, прала з крапівы ніткі і хадзіла за козамі. Бо тая козачка ўжо не адзін прыплод дала, і цяпер у іх немалы статак быў. І дзяўчына з казінага малака смачны сыр рабіла і шчодро дзялілася з аднавяскоўцамі. А Гром на рыбу хадзіў спачатку з вудай каля берага, а потым змайстраваў лодку, яшчэ лепшую чым ранейшая ў Дзеда была. І яшчэ Гром у лес на паляванне хадзіў і ні разу з пустымі рукамі не вяртаўся.

Добрае жыццё ў іх настала, але надышоў старым час паміраць, і вось перад сваім сконам аддалі яны дзецям тыя каштоўныя

паяскі, праўда, цяпер іх можна было толькі на галаве насіць, як абручкі, і папрасілі іх ніколі між сабой не разлучацца надоўга, а жыць разам у згодзе і шкадаваць адзін аднаго, бо нікога яны апроч сябе не маюць ва ўсім свеце. Паплакалі Гром з Маланкаю, пахавалі Дзеда з Бабаю і сталі жыць сабе ў міры і згодзе. А потым збудавалі сабе новую хату ў вёсцы, каб было бліжэй да людзей. І вось неўзабаве Гром вырас у прыгожага юнака, якому не было роўных ні ў сіле, ні ў кемлівасці, ні ў спрыце. А Маланка стала такой красуняй, што хоць ты ваду з твару пі, і любая праца ў ейных гоных ручках ажно гарэла. І нічога дзіўнага не было, што дзяўчаты ажно сохлі па Грому, а хлопцы проста трызнілі Маланкай. А па вечарах, калі яна спявала сваім чыстым голасам, то нават і птушкі заслухваліся. Але ўсялякія заляцанні былі дарэмнымі, бо Гром і Маланка былі згавораныя між сабой яшчэ з маленства, лёсам былі прызначаныя адно аднаму і самім жыццём аддадзеныя. І калі ўжо надышоў ім час сям'ю зладзіць, то Гром даў абяцанне прынесці на вяселле ў падарунак самыя прыгожыя каралі, якіх яшчэ ніхто з роду тут не бачыў, завушніцы і пярсцёнкі. І хоць радавалася Маланка будучым падарункам і ганарылася, але ўсё ж не хацела адпускаяць свайго люблага ў няблізкі свет ды ў чужыя людзі, бо ейнае вешчае сэрца прадчувала нейкую бяду. Але Гром толькі весела пасміхаўся і абяцаў вярнуцца праз некалькі дзён, ну самае большае праз тыдзень. І калі пераканаць не здолела, то сказала, хай будзе як будзе, і выправіла яго ў дарогу. Галоўнае для Грома было выменяць назапашаныя футры лісіцаў, баброў ды іншых звяроў на падарункі для сваёй нарачонай, і не ў апошнюю чаргу яму карцела пабыць у іншых краях, каб паўзірацца, як жывуць тамтэйшыя людзі. І вось адпускаючы свайго люблага ад сябе, Маланка паклялася высокімі зоркамі, ясным сонейкам, зялёнай травой, чыстаю вадой, чорнаю зямлёю і чырвонаю крывёю. І Гром пакляўся ёй тым жа, і запэўніў яе, што неўзабаве вернецца да сваёй каханай, і зажывуць яны шчасліва і весела, як ніхто да іх і ніхто пасля іх.

Але як яно і павінна стацца, хлопцу не ўдалося абярнуцца ні за тры дні, ні за тыдзень, як ён намерваўся, бо нямала ўсяго выпала на ягоным шляху, але ніколі ён не забываўся на мэту свайго падарожжа і заўсёды нёс у сваім сэрцы вобраз каханай, з ейным імем ён і засыпаў і прачынаўся. І яна чакала яго ў іх новай хаціне на высокім беразе, лічыла дні і па вечарах пяла ціхія, сумотныя песні, і не падазравала, што ліха ўжо падкралася пад самы парог.

Яшчэ як след не паспеў асесці пыл на дарозе за Громам, як у нейкую цёмную ноч у тую вёску прыйшоў чужынец. І ніхто не ведаў, ці ён прыплыў ракой, ці выйшаў з лесу. Але ніхто не заўважыў яго, нат сабакі голасу не падалі. І той чалавек залез у старую напаяўразваленую хатку, дзе калісь жылі Дзед з Бабай. Тры дні ён сядзеў там, як воўк, выходзячы толькі па начах, каб злавіць якую рыбіну, і еў тую сырой, бо не хацеў, мусіць, паказаць сябе раней нейкага аднаму яму вядомага

16 часу. А калі на небе стаў малады месяц, то ўдзень ён выйшаў да людзей са сваёй схованкі і папрасіў прытулку. Паглядзелі людзі на ягонае жабрачае ўбоства, на ягоны век, што ўжо быў на схіле, пашкадавалі яго і дазволілі пасяліцца. За мінулыя гады нічога кепскага ў вёсцы не здаралася, і людскія сэрцы пакрысе пакінуў былы недавер і страх перад усім чужынскім. Нат было людзі ўзяліся памагчы, але Прыйда, так сталі называць яго, з падзякамі адмовіўся ад дапамогі і ўсяго за колькі дзён давеў да парадку старую хацінку, але ад ежы не адмаўляўся і сам займеў які-неякі божы выгляд. А потым стаў напрошвацца дапамагаць вяскоўцам, нат калі тая дапамога не вельмі была патрэбна, але людзі неяк сталі заўважаць, што тая дапамога заўсёды была да мейсца, і ўжо за хуткім часам людзі сталі пачуваць яго за свайго. А неўзабаве стаў Прыйда спачатку патрэбным, а потым зусім неабходным. Заўсёды ён быў пад рукой, заўсёды ён быў напегатоў дапамагчы і адмаўляўся ад любое платы, толькі браў ежу і тое няшмат і калі-некалі што-небудзь з лахманаў, калі ягонае рыздзе ўжо зусім развалівалася. А калі да яго ўжо зусім прывыклі, то ён ужо па-іншаму дапамагаць стаў: каму кроў з раны спыніць, каму зубны боль супакоіць, каму ўдачу на паляванне прыварожыць. І камусьці ягоная варажба вой як дапамагала, а камусьці, наадварот, бокам выходзіла, і яшчэ горш рабілася. А калі хто скардзіўся, то варажбіт адказваў, што на тым чалавеку грэх вялікі ляжыць, таму і помачы яму няма. А як той грэх выкінуць, нічога не казаў. Вось з таго ў паселішчы з'явіліся звяга і раздрай.

І толькі адна Маланка ніколі ні аб чым не прасіла Прыйду, не чакала ад яго якое дапамогі. Штовечар яна на самоце выходзіла на стромкі бераг, углядалася ў плынь віроў, нібы намагаючыся пабачыць там свайго любага, і спявала бясконцыя тужлівыя песні.

І вось здарылася так, што Маланка стала прычынай вялікай бяды і для сябе, і для людзей.

Калі ў вёсцы людзі даведаліся, што Прыйда можа наваражыць каханне, прысушыць сэрца, то хлопцы таемна сталі адведваць Ведзьмака, каб той наваражыў ім Маланку, бо не сакрэт, што ўсе маладзёны былі ў яе закаханыя, і не ў аднаго з іх калацілася сэрца, калі бачылі, як яна ідзе да студні па ваду, і не ў аднаго апускаліся ці ўздымаліся рукі, калі чулі, як яна спявала. Дзяўчаты, наадварот, былі закаханыя ў Грома, але неяк хутка змірыліся з тым, што ён для іх непадступны і што ягонае сэрца належыць толькі адной дзяўчыне — Маланцы, яны нават паважалі яго за такую адданасць, не раўнуючы, як іхнія хлопцы, якія ажно пашалелі за гэтай сіратой без роду і племені, якая ўзялася тут, лічы, што ніадкуль. І вось патаемна, у прыцемках яны па адной, але як згаварыўшыся сталі хадзіць да Ведзьмака, каб той прысушыў ім іхніх хлопцаў.

І тут ужо Прыйда зразумеў, што настаў ягоны час, што цяпер зарадуецца ягонае сэрца. А тая радасць была для яго ў помсце, бо гэты Прыйда і быў тым самым чорным Вядзьмаком, які хацеў забіць Грома і Маланку, калі тыя былі яшчэ зусім малыя. Але тады неба не

дало гэтага ліха ўчыніць. І вось ён, скалечаны, колькі год скітаўся па наўколлі і пільнаваў, і сачыў, і цікаваў, і чакаў, пакуль ужо не дачакаўся. Насамрэч ён і не збіраўся адсушваць хлопцаў ад Маланкі, але шаптаў на ваду, даваў піць горкае зелле і скрушна вохкаў, што нейкі іншы Вядзьмак не дае яму гэтага зрабіць. І канешне ж, дзяўчаты распыталі яго, што гэта за Вядзьмак такі. Ён спачатку адмоўчваўся, а потым стаў адмаўляцца, што ён не мае права ўказваць на іншага Ведзьмака, але, маўляў, яны і самыя не такія ўжо дурачкі малыя, могуць і самі здагадацца. І пакрысе здагадваліся! Здагадаліся і зусім узненавідзелі Маланку. А Вядзьмак меркаваў, што вось зараз яна спалохаецца, і вось ужо тады...

Не, Вядзьмак ужо не жадаў смерці Маланкі, ён ужо забыўся пра помсту, ён нават не заўважыў, як паступова закахаўся ў прыгажуню. І ў адзін вечар ён сам завітаў у новую хату на высокім беразе і стаў спакушаць Маланку і палохаць яе, і прадказваць, што вось не вернецца ейны Гром, а яе самую з'ядуць тутэйшыя людзі, а яна за ім будзе як за каменным мурам. Але Маланка не прыняла прапановаў і не збаялася пагрозаў, бо ейнае сэрца і душа належалі толькі Грому. І адрывуты Вядзьмак зноў пажадаў ейнае смерці. Ён думаў, як не стала маёй, дык няхай будзе нічыйнай, і стаў яшчэ больш настройваць супраць яе вяскоўцаў. Маланка адчувала варожае стаўленне да сябе і таму па цэлых днях прападала ў лесе, збіраючы зёлкі, і ўсё запыталася ў птушак, ці бачылі яны ейнага Грома, ці маюць пра яго хоць якую звестачку, запыталася ў ветра, дажджа і сонейка, ці жывы ейны Гром, ці думае пра яе. І ўсё паказвала ёй на тое, што ён жывы, што не забыўся на яе

18 і што ён ужо ў дарозе дадому. І ад таго спявала ейнае сэрца і аберагала яе любоў ад усялякага ляснога ліха.

А людзям у вёсцы рабіла тое ліха ўсялякае бяды. А потым нават і жыццё ў аднаго чалавека забрала. І тут Вядзьмак нацкаваў на Маланку людзей, маўляў, вось яна, сапраўдная ліхадзейка, усім ад лесу бяда бывае, а ёй ліха нічога не чыніць, бо яна з ім намовілася. А людзі на той час шчэ дурныя і цёмныя былі і з гэтага ўсяго на свеце баяліся. Паслухаліся яны таго Вядзьмака і ўчынілі над Маланкаю суд. І як яна ні прасілася-малілася да іх, прысудзілі яе спаліць. І спалілі яе разам з хатаю, каб усё ліха пад карань звесці. Але праз колькі дзён здумаліся і напалохаліся таго, што нарабілі і зразумелі, што гэты чужынец і быў сапраўдным Ведзьмаком, і што гэта ён наслаў ліха на вёску. Тады схалілі яго людзі, звязалі і ў яму пасадзілі і сталі чакаць.

А праз некалькі дзён вярнуўся Гром. Людзі й не ведалі, як і падступіцца да яго, але павініліся яму ва ўсім. Не стаў ён іх караць, бо сэрца ў яго было добрае, але і не дараваў ім, бо надта гневаўся на людзей за смерць сваёй каханай. І таму Гром узяўся змушаць жыць па законах. І найперш судзілі Ведзьмака, у якім цяпер людзі пазналі свайго былога аднавяскоўца. Сталі прыдумваць яму розныя кары, але Гром загадаў аддаць Ведзьмака лясному ліху, якое той на вёску напусціў, і што гэта будзе страшней за самую лютую смерць. Так людзі і зрабілі.

І як толькі пакінулі Ведзьмака ў лесе, дык тое ліха адступілася ад вёскі. Але перад гэтым ён яшчэ раз напарочыў, што не будзе людзям шчасця праз гэтых прыйшлых Маланкі і Грома. А Гром узяўся цараваць над гэтымі людзьмі. Найперш ён загадаў збудаваць горад. Па-другое, навучыў людзей сеяць жыта і лён і гадаваць усялякую худобу, каб больш не залежаць ад лесу і ракі, а таксама стаў вучыць іх пісьму і розным уменням. А тых, хто былі супраць, ён жорстка караў. І гэдык было шмат гадоў, і людзі ўжо пачалі забывацца на сваё дзікае жыццё. Але не было спакою і міру ў Громавым сэрцы. Ён жыў адзін, бо ўсё ніяк не мог забыцца на сваю Маланку. І аднойчы ён знік, і ніхто нат следу і знаку не знайшоў. І людзі адразу перагрызліся між сабой, бо кожны хацеў цараваць у горадзе. І палілася кроў, і ліха вольна пачувала сябе. І тады неба адварнулася ад людзей. Была вялікая навальніца: білі лютыя перуны, і страшна блішчалі маланкі. І той горад загарэўся і выгарэў цалкам. І людзі перайшлі жыць у іншае мейсца, бо баяліся Громавага гневу.

Так збыўся ведзьмакоў праклён. Бо і па сёння людзі ня ўмеюць шанаваць падоранае небам. Бо і па сёння яны нішчаць тое, што не могуць прысабечыць.

Малюнкi Кацярыны ЯНКОЎСКАЙ

МАЛЮЕМ ВЯТРЫСКУ

Пасля абвяшчэння конкурсу «Малюем Вятрыску» ў «Бязрозцы» № 6 за 2010 год першымі даслалі свае творы пяцікласнікі з Вялікаўхалодскай СШ Барысаўскага раёна. Прыём малюнкаў на конкурс працягваецца!

Нагадаем, што ў РВУ «Літаратура і Мастацтва» неўзабаве выйдзе трэцяя частка прыгод Вятрыскі з вентылятара — «Вятрыска і спадарыня Зіма». Шаноўныя чытачы, працягвайце фантазіраваць і малюйце гісторыі пра Вятрыску з папярэдніх кніг Генадзя Аўла-

сенкі, якія вам найбольш спадабаліся. Лепшыя малюнкi будуць выкарыстаны ў афармленні новай кнігі. У вас ёсць магчымасць стаць сапраўдным ілюстратарам!

Вераніка СОБАЛЬ

Хрысціна МІЦЯНІНА

Дар'я КІСЯЛЁВА

Нарачанскія Чары

Рагнед МАЛАХОЎСКИ

Фота Кастуся ДРОБАВА

Кожны раз, калі вяртаюся на сваю малую радзіму ў Нарачанскі край, абавязкова наведваю самае вялікае ў Беларусі і самае магутнае па сваім энергетычным уздзеянні на маю рамантычную душу возера Нарач. Як хораша ціхім летнім надвячоркам прайсціся па цёплым пясчаным беразе, узяць човен і рушыць на ім у глыбіню бясконцай прасторы... Ці ў восеньскую непагадзь з адрэналінам у жылах і бяскрайнім пачуццём свабоды на імклівай байдарцы рассякаць метровыя нарачанскія хвалі... Такія незабыўныя імгненні не могуць не знайсці адлюстраванне ў маёй творчасці: паэзіі і фотамастацтве.

* * *

Далёкі бераг —
Паляўнічы нож —
Бязлітасна рассёк
Ваду і неба.
Барвовы вечар
Крочыць басанож,
І чайкі ўжо не кленчаць
Крошкі хлеба.

Пад ціхім небам
Стынуць ветракі.
Калышацца
Ў чароце нізкім човен.
Тысячагоддзі
Пад вадой звяняць замкі
На замку,
Што таемнасцямі поўны.

І песні беражніц
Не чутна ўжо,
Упала ніцма поўня
Сярод хваляў.
А колькі
Нема
З дна
Крычыць крыжоў,
Дзе хвалі
Столькі душаў пахавалі!

Калісьці прыйдзе
Шчасная пара
І зоркі
Ад жыцця адгоняць беды.
А над вадою —
Пальмяная зара...
І толькі тут
Сустрэнуцца легенды.

ВЕЧАР

Стынуць густаплынна
Барвы ў небе,
Морак ахінае любы гай,
Конікі стракочуць звонка недзе,
Горнецца да сну азёрны край.

У палон бярэ ля хваляў лёгкіх
Водар нарачанскіх кветак-сноў.
Сэрца вызваляецца ад крохкіх
Хваляванняў і нясмелых слоў.

Сінія глыбіні таямніцаў
Сёння для мяне, для аднаго.
Даплываюць спевы беражніцаў
Да туманых, сонных берагоў.

Вечар —
Цуда Матухны-прыроды, —
Крылы развінаючы свае,
Ап'яняе мяккай асалодай
І ў душы спагадліва пяе.

* * *

Сыходзяць зімовыя мары,
Душу працінае спакуса
Сустрэцца з вясной на
Нароччы.

Пяшчотна-падманлівы ранак
Вітае жывой чысцінёю
Праменне панурага сонца.

Ступаю на бераг пустэльны,
Вясна неспакойнаю чайкай
Кружляе над Нараччу соннай.

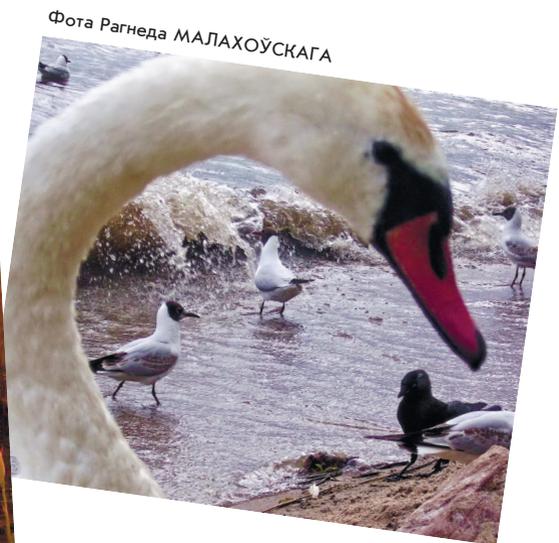
Цяпло неспазнаных пачуццяў,
Нястомнасць эмоцый кіпучых
Растопяць нямую прастору.

Суровае трэсне прадонне
Надрыўна-прастуджаным басам,
Што сам бы Пярун
пазайздросціў.

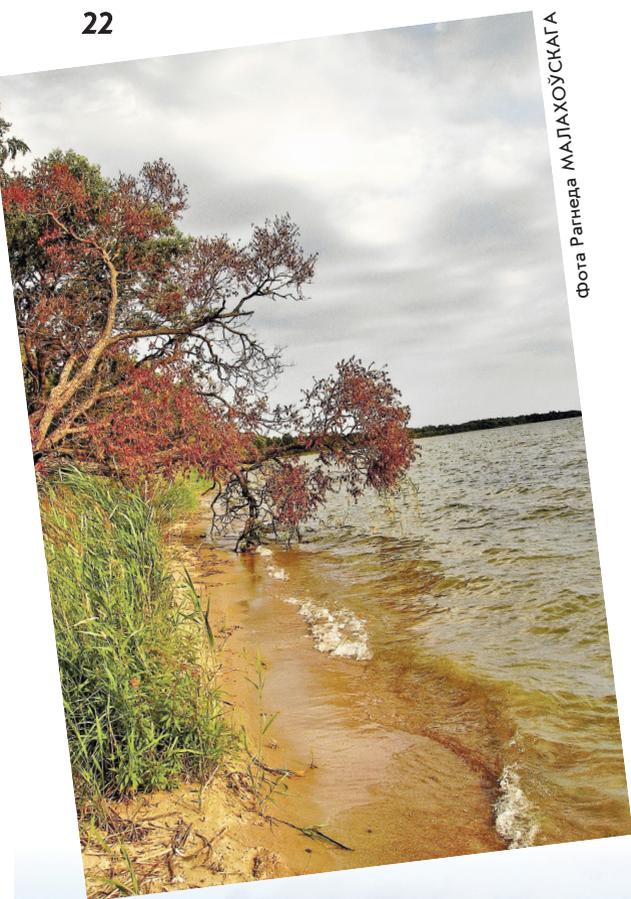
Вятрыскі дыхнуць цеплынёю,
І чайка запальчывым крыкам
Абвесціць вясну на Нароччы.

Фота Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Фота Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

фота Рагнеда МАЛАХОУСКАГА

ПЕСНЯ АЧА

Паводле падання пра Нарач

У бездань блакіту Нарочча гляджу
Многія сотні гадоў
І з Нарай у снах да вытокаў імчу
Пяшчоты і музыкі слоў.

Каханая,
Чую бязгучны твой плач,
Поўны адчаем густым.
О, Нара,
Я твой заварожаны Ач,
Свет без цябе — едкі дым.

На мокрым пяску
Стыне цёплы твой след.
Сустрэчы жаданай прашу.
Мне голас падання,
Старога, як свет,
Зноўку вярэдзіць душу.

У спеўных чаротах купальскіх начэй
Лёс нашы мары звядзе.
І кветкай чароўнай, за месяц ярчэй,
Ты ўзыдзеш на срэбнай вадзе.

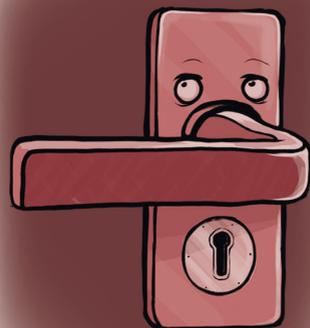
Фота Рагнеда МАЛАХОУСКАГА

Сіла, мацнейшая за грыв, АБО Крыху Брыдкавая Казка

Алена МАСЛА

У Новым Доме, у Новай Кватэры жылі-былі рэчы, якія нічога пра жыццё не ведалі. Адкуль, скажыце, веды тыя браць, калі ад моманту з'яўлення на розных фабрыках бачылі яны толькі ўпакоўку, што затуляла іх ад пашкоджанняў, і склады, на якіх рэчы захоўваліся. Таму, натуральна, Новыя Дзверы ў Новай Кватэры гатовы былі не зачыняцца і пускаць у хату якіх заўгодна наведвальнікаў. Добра, што хоць Замок, моцны прафесіянал, трохі разбіраўся ў парадках і дазваляў Дзвярам адчыняцца толькі тады, калі на тое была згода Гаспадара.

А Гаспадара Новай Кватэры звалі... чакайце, як жа яго звалі? Цяляк? Ці Віляк? Або, можа, Каляк? Не, не, Хіляк! Дакладна, звалі яго Хіляк! Як можна было забыцца, бо чалавек той цалкам адпавядаў свайму прозвішчу! Невысокі і худы-худы, нават, можна сказаць, усохлы — ці не ад таго, што смаліў, як паравоз, цыгарку за цыгаркай. Яшчэ крукам сядзеў за камп'ютарам, таму быў трохі згорблены, і тырчэў перад тэлевізарам — таму быў крыху слепаваты. Хіляк, праўдзівы Хіляк! Аднак пра яго мы крыху пасля раскажам,

24 а зараз паслухайце, што гэтай зімою ўчынілі Новыя Дзверы ў той Новай Кватэры.

Аднойчы прыйшоў да іх падазронага выгляду пан. У капелюшы, паліто да самых пят, нагавіцы напрасаваны, чаравікі блішчаць... «У чым жа падазронасць? — можа запытаць кожны. — Хіба лепей было б, каб чалавек без капелюша хадзіў і свяціў лысінай, калі лысы, ці матляў кудламі па ветры, калі валасаты?»

Не, рэч, вядома, не ў капелюшы. І не ў наваксаваных чаравіках, хаця яны і вельмі падазрона блішчэлі, нібы імкнуліся як найхутчэй у давер кожнаму сустрэчнаму ўцерціся. Рэч у вачах таго пана. Яны не проста бегалі па баках, а круціліся, як на коле, — у добрага чалавека такіх вачэй не бывае. Добры чалавек глядзіць проста і адкрыта, а ў таго пана позірку не злавіць. Новым Дзвярам гэта не спадабалася, але збіла з панталыку падабенства незнаёмца з Гаспадаром. Такі самы невысокі і сухенькі, выглядае на сваяка. Вось Дзверы і прыадчыніліся! Можна нават сказаць, ад задуменных разваг пра падабенства Гаспадара з Незнаёмцам, а не ад страчанай пільнасці, і прыадчыніліся ж зусім крышачку. Але гэтага было досыць, каб пан разам са сваімі капелюшом, чаравікамі, адпрасаванымі нагавіцамі і паліто да самай падлогі шмыгнуў ў Кватэру і там ужо неяк дзіўна павітаўся. «А-а-а-пчхі!» Так, так — не «Здра-роў!», не «Дзень добры!», не «Прывітанне!», а менавіта «А-а-а-пчхі!»

Замок, які быў задрамаў, ад чыху абудзіўся і ўгледзеў, што Дзверы ўпусцілі ў хату незнаёмца. Але ўжо позна праяўляць пільнасць — Замок не сабака, ззаду не пагоніцца і не ўкусіць. Ён толькі шчоўкнуў — і Дзверы шчыль-ненька зачыніліся. Яны нават выгляд зрабілі, што, калі што якое, яны тут разам з Замком ні пры чым. Але і Новыя Дзверы мы цяпер пакінем у спакоі. Яны, безумоўна, вінаватыя — не варта абы-каго ў хату без дазволу Гаспадара пускаць! Але галоўнае ў гэтай гісторыі ўсё адно тое, што падазроны тып сам абраў гэтыя Дзверы і ўсё адно знайшоў бы спосаб праз іх пралезці.

А быў гэта, даражэнькія мае, вельмі гадкі пан. Ды вы яго ведаеце, а калі

не ведаецца, дык, напэўна, чулі — ён апошнім часам часта па хатах цягаецца і так жыццё шчырым грамадзянам псуе і разладжвае, што злосць бярэ! А завуць гэтага пана Грып! Не Грыб, як вы падумалі — той харошы чалавек, паважаны дантыст, ён зубы людзям лекуе. Гэты, Грып, ад таго Грыба ды і ад любога іншага пана адрозніваецца тым, што вочы ў яго заўсёды чырвоныя і слязлівыя (таму і насоўвае ён капляюш на самыя вочы), і заўсёды зялёныя смаркачы з носу да самай падлогі вісяць (таму і носіць ён паліто да пят). Вось-вось, вам ужо брыдка слухаць пра такога пана, а мне яшчэ горш — бо даводзіцца пра яго распавядаць!

Пан Грып, вядома, да розных людзей прыходзіць — не толькі да хілякоў, але і да мацакоў! Да мацакоў, праўда, нашмат радзей, але ўсё адно, калі дабіраецца, так з ног збівае, што людзі ледзь выжываюць!

Дык вось, гэты самы пан Грып аказаўся ў кватэры Хіляка. Як чыхнуў на яго — і ўсё: наш Хіляк з ног далоў адразу ж! Ляжыць, стогне. Стаў тэмпературу мераць — тэрмометр ад гарачыні лопнуў. Стаў «Хуткую» выклікаць — не едуць! Бачы ты, пан Грып там трошкі раней пабываў і ўсіх чыста медыкаў зваліў высокай тэмпературай.

Што рабіць? Ляжыць Гаспадар ледзь жывы, не варушыцца, а рэчы рады б дапамагчы, ды не ведаюць, як — мы ж казалі ўжо, усе чыста новыя, жыцця не нюхалі. Вось каб былі яны такія самыя спрактыкаваныя, як скажам, рэчы ў кватэры пана Грыба, што дантыстам працуе (і, дарэчы, рэдка хварэе), яны б зараз цыбулі нарэзалі ды па хаце параскладалі, часнаку пачысцілі б і далі Гаспадару з'есці, ці хаця б хату добра праветрылі, бо той пан Грып надта свежага паветра баіцца.

Не, рэчы ў Новай Кватэры нічога такога не ведалі і таму моўчкі назіралі, як пакутуе іх Гаспадар. Але вось Шклянка адумалася першай. Хоць і была яна новай, але пераняла

ад продкаў веды пра свае непасрэдныя абавязкі. І ў такіх надзвычайных абставінах скеміла Гаспадару вады падаць. А за Шклянкай ужо і Гарбатнік спахапіўся, чай з малінай запарыў, і Аптэчка, у якой розных горкіх пігулак знайшлося — і ад кашлю, і ад тэмпературы, і ад насмарку — дапамогу прапанавала. Нашпігавалі ўсім, чым маг-

26 лі, свайго Гаспадара, а пан Грып толькі пасміхаецца: голымі рукамі мяне не возьмеш! Я ўжо і да пігулак розных прывык — не баюся. А чай ваш з малінай мне — цьфу! — кампоцік!

Ну, толькі ніхто на яго надта зважаць не стаў. Выходжваюць рэчы свайго Гаспадара, стараюцца, Грыпа на змор бяруць. Урэшце, тэмпература ў пана Грыпа паменшылася, а пасля зусім нармалізавалася, чыхі мінуліся, смаркачы зніклі! А без усяго гэтага багацця пан Грып ужо не толькі не грып, але зусім і не пан. Змарнеў, вушы ў трубачку скруціліся. Дык ён бачком, бачком — і ўцякаць! Тут ужо Дзверы зноў самі адчыніліся, ні хвілінкі не марудзілі! Строгі Замок на іх нават не сварыўся, наадварот — пахваліў!

Уцёк пан Грып — палепшала Гаспадару. Узрадаваліся рэчы, налюбавацца на яго не могуць. Адно засмучае: Грып у злосці паабяцаў вярнуцца і яшчэ не такое ўчыніць у іх хаце.

Ажно тут улучыўся Радыёпрымач.

— Слухайце, — кажа, — праз мяне столькі цікавага і карыснага раскажваюць. Пустога, канечне, таксама стае, але тут мне згадалася перадача «Здраоўе». Вядоўца казала, што найлепшая зброя ад Грыпу — моцны імунітэт: то бок, здольнасць арганізма супрацьстаяць розным хваробам.

— Дзе ж браць той імунітэт? — зашапталіся зацікаўлена рэчы.

— Ды ў кватэры яго не знойдзеш. Трэба больш на вуліцу хадзіць і на свежым паветры гімнастыкай займацца!

Вось яно што! Толькі як гэта Гаспадара з кватэры на вуліцу выпхнуць? Ён, як толькі трохкі палепшыў, адразу за камп'ютар, ад яго да тэлевізара — вось і ўсе прагулкі.

Узяліся тады рэчы выхоўваць свайго Гаспадара. Толькі ён да Камп'ютара — Крэсла дыбкі стане і скіне яго! Камп'ютар адлучаецца, Тэлевізар мігціць, Радыёпрымач перашкоды ловіць і шуміць. Толькі Красоўкі, калі Гаспадар стаў іх абуваць, не працівіліся і вывелі-такі яго на двор! А там ужо паціху-патроху па скверы і пахадзілі, і пабегалі...

Адным словам, вярнуўся Гаспадар дадому нейкім іншым. Вочы блішчаць, шчокі пунсавеюць, настрой добры. Углядаюцца рэчы здзіўлена — зусім да сталага пана не падобны Гаспадар, а больш да гарэзлівага хлопчыка.

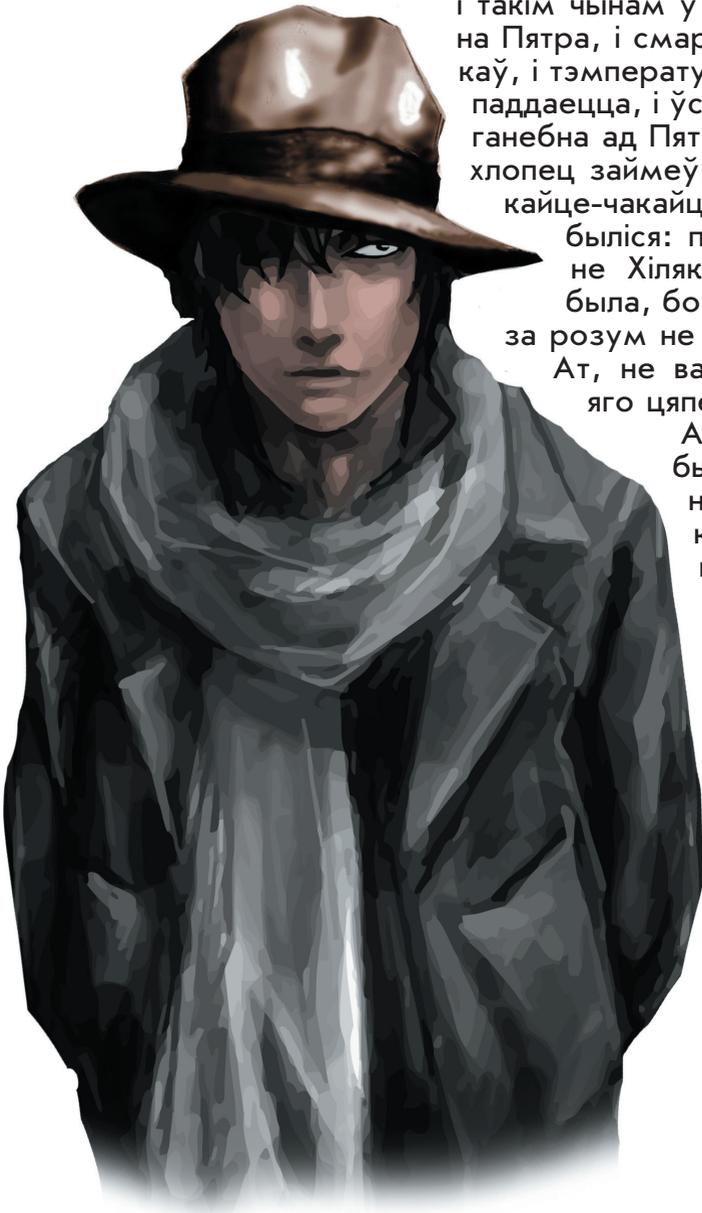
Так, так, сябры мае! Гэта і быў хлопчык, сямікласнік Пятро. Ягонья бацькі адразу пасля пераезду на новую кватэру ў камандзіроўку паехалі, а яго пакінулі за гаспадара. Пытанне, вядома, спрэчнае, ці можна дзяцей, хоць і не зусім малых, без нагляду пакідаць. Ну, але пра гэта як-небудзь іншым разам пагамонім. А рэчы ж нічога не ведалі, ім пасля Школьна Партфель усё як ёсць раскажаў. Таму, выходзіць, пан Грып Пятра з аднаго чыху адолеў, што свету белага ён за камп'ютарам і тэлевізарам не бачыў, а яшчэ ўзяўся цыгарэткі смаліць — таму больш на старога быў падобны, чым на хлопчыка.

Але ў тым і фокус, што пасля добрай прагулкі спадабалася Пятру на вуліцы. Ён нават, як вясна надышла, стаў выходзіць у двор і ў футбол гуляць, раніцай бегаў, пасля запісаўся ў басейн. Словам, стала не пазнаць чалавека! Плечы выпрасталіся, твар здароўем патыхае. За камп'ютарам сядзіць мала, тэлевізар улучае рэдка. Ну і, канечне, смаліць цыгаркі кінуў — не стасуецца гэта з яго новым ладам жыцця.

Бацькі дадому прыехалі — не нацешацца з сына! А яшчэ недзе праз год, як і пагражаў, пан Грып прыходзіў. Дзверы, ужо навучаныя горкім вопытам, не хацелі яго пускаць. Дык ён у маленькую драбінку перакінуўся, узлез маме на каўнер паліто і такім чынам у кватэру трапіў. І чыхаў ён на Пятра, і смаркачы свае брыдкія распускаў, і тэмпературу на хлопца наганяў — не паддаецца, і ўсё тут! Давялося пану Грыпу ганебна ад Пятра ўцякаць: значыцца, сілу хлопец займеў, мацнейшую за Грып! Чакайце-чакайце, мы ж зусім сказаць забыліся: прозвішча таго Пятра зусім не Хіляк было. Гэта яго мянушка была, бо хадзіў, як заморак, пакуль за розум не ўзяўся. А прозвішча яго... Ат, не важна! Важна, што Хіляком яго цяпер дакладна ніхто не заве.

А калі вы таксам не хочаце быць хілякамі, а да таго ж не любіце рознай брыдоты кшталту зялёных смаркачоў, паспрабуйце зрабіць так, як Пятро зрабіў. Дачытаеце да канца казку — і гайда на свежае паветра!

Малюнкi
Вадзіма БАГРЫЯ

ВІЗІТОЎКА АЛЕНЫ МАЛЬЧЭЎСКАЙ

Фота Аляксандра ПІАДДУБСКАГА

Калі ў мяне пытаюцца пра мяне, ну, вось так, увогуле пра мяне, і мне трэба сябе неяк характарызаваць, я маўчу, бо не ведаю, што казаць. Звычайна, я давяраю гэта зрабіць сваёй сяброўцы Наташы Беніцэвіч. Яна мае рацыю: лепш ведаць, як чалавек малюе бегемотаў, чым месца ягонай працы.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

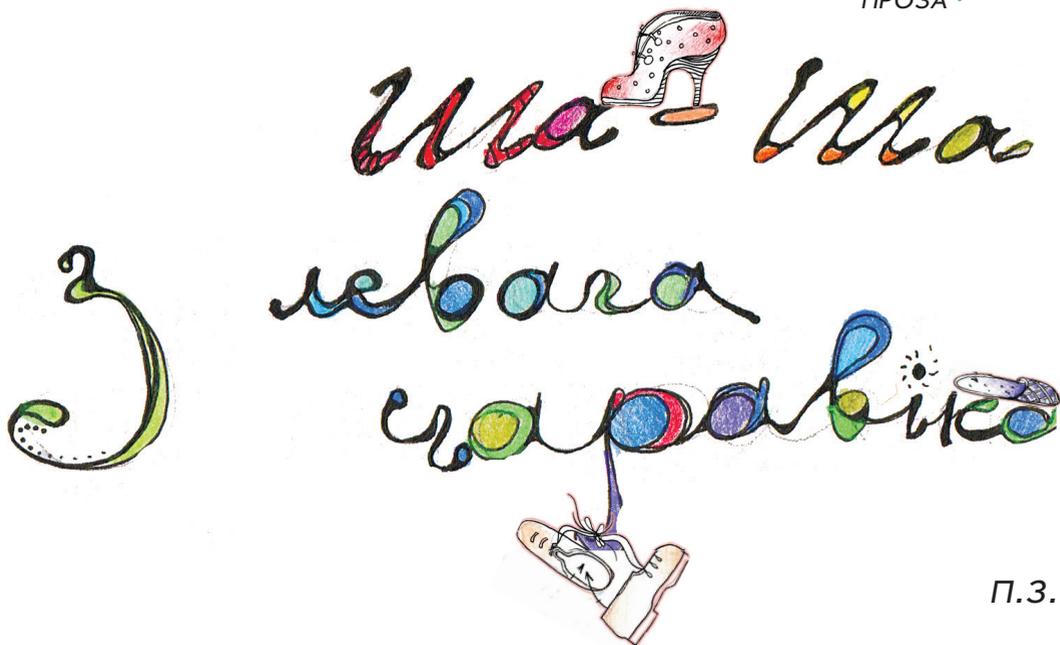
Да Мальчэўскай я стаўлюся ПАВАЖНА, то бок маё стаўленне да яе мае ВАГУ. Яна

- ★ бывае калматай;
- ★ з нейкім прыемным адгаван-

нем уяўляе стосы кніг на падлозе майго пакоя;

- ★ зусім не ўмее маляваць бегемотаў;
- ★ не дабівае мяне дозамі нікаціну;
- ★ часцей не хоча, чым хоча;
- ★ ёй пасуе стаяць на балконе с металічнымі парэнчамі;
- ★ гатуе так, як некаторыя труцяць;
- ★ падобная да Алісы з краіны цудаў;
- ★ кажа «не», а мае на ўвазе «так»;
- ★ ніколі не заканчваецца.

Наталля БЕНІЦЭВІЧ

П.З.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

ЧАСТКА ПЕРШАЯ,
дзе ў вітальні адбываюцца дзіўныя падзеі

У вітальні нешта зашамацела. Напэўна, прадукты вываліліся з пакета. Я толькі што вярнулася з крамы і не паспела разабраць пакупкі, таму што села чытаць Вельмі-Важны-Ліст, які мне даслалі з Самай-Далёкай-Краіны па электроннай пошце.

Я падумала: спачатку прачытаю ліст, а потым пагляджу, што там вывалілася. Але ўгадала пра марозіва. Марозіва было шкада. Па-першае, яно магло растаць і расцекчыся па пакеце, а па-другое, на яго, відаць, навалілася курыца і вось-вось расцісне пяшчотную субстанцыю.

Я ўздыхнула і пайшла ратаваць марозіва.

Пакет з прадуктамі стаяў ля дзвярэй, з яго нічога не вывалілася. А вось у маім левым чаравіку нехта варушыўся.

— А-а-а! Пацук! — закрычала я і ўскочыла на паліцу для абутку.

Я біелаг. Пацукоў і мышэй зусім не баюся. І скакала я дарэмна. Ад нечаканасці. Ніколі ж не чакаеш, што нехта пачне корпацца ў тваім левым чаравіку.

ЧАСТКА ДРУГАЯ,
у якой Ша-Ша вылазіць з чаравіка

— І зусім не пацук! Дапамажы мне вылезці,— сказаў нехта з чаравіка.

— Як?

У чаравіку зашамацелі больш гучна, чым раней:

30 — Як-як... Злезь з паліцы і асцярожна патрасі за шнурок.

— Ага, а раптам вы мяне ўкусице? А раптам вы ядавіты?— на ўсялякі выпадак запыталася я.

— Не вярзі глупства!

Я злезла з паліцы і асцярожна кранула носок чаравіка. Потым патрэсла за шнурок, і з чаравіка выкацілася нешта махнатае.

Пухнаты шар спыніўся на сярэдзіне вітальні і глядзеў на мяне, расплюшчыў вочы.

Ён быў падобны да джунгарскага хамьяка. І да клубка нітак. І да мале-е-е-е-енькай падушкі. Пра такіх звяроў я нідзе не чытала і ніколі такіх не бачыла. Значыцца, гэта быў не звер...

Мы ўважліва разглядалі адзін аднаго.

— Зусім я не пацук! — шар, здаецца, пакрыўдзіўся.

— А хто?

— Я Ша-Ша.

— Саша?— перапытала я.

— Не Саша, а Ша-Ша.

Мне стала няёмка: абзываю гасця пацуком і не магу запомніць яго імя. Я разгублена азірнулася і сказала:

— Ша-ша! Пойдземце есці марозіва!

ЧАСТКА ТРЭЦЯЯ, у якой Ша-Ша п'е малако, а я вельмі здзіўляюся

Высветлілася, што марозіва Ша-Ша не любіць. Ад курыцы ён таксама адмовіўся.

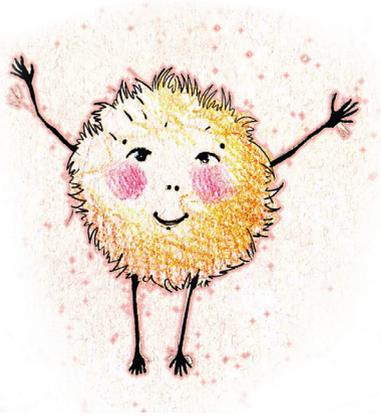
Яшчэ я выклала з пакета вафлі, банку зялёнага гарошку, хурму, вэнджаную каўбасу, зефір у шакаладзе, яблыкі, грэцкія крупы, молаты перац і лімон. Ша-Ша кожны раз насупліваўся і адмоўна круціў галавой.

Я адчыніла лядоўню. Кароткім пухлым пальчыкам Ша-Ша паказаў на малако і пасміхнуўся.

Уладкаваць гасця аказалася не так проста. Давялося шукаць вельмі маленькі кубчак, каб Ша-Ша было зручна піць. А ўсадзіла я яго адразу на стол, таму што з табурэта да кубка ён не дацягваўся.

Мы пачалі размаўляць...

Ша-Ша — пухнаты і круглы. Маленькі. Ён вылазіць з левага чаравіка ў розных дамах, каб навучыць таго, хто носіць гэтыя чаравікі, тром рэчам. А калі навучыць — залазіць у правы чаравік, знікае і з'яўляецца ў новай вітальні. У мой чаравік ён залез, вылезшы з ча-

равіка аднаго паважанага прафесара, якога навучыў піць гарбату з жэлацінавымі цукеркамі, складаць папяровыя самалёцікі і здуваць за адзін раз белую шапачку з дзьмухаўца.

— А якім рэчам ты збіраешся навучыць мяне? Навошта? — запыталася я.

— Пабачыш.

— Тады мая чарга распавядаць пра сябе, — пачала я.

Ша-Ша перапыніў мяне:

— Пра цябе я і так усё ведаю. З левага чаравіка абсалютна незнаёмага чалавека вылезці нельга.

Я здзіўлена паглядзела на яго.

— Цябе завуць Света, — пачаў распавядаць Ша-Ша. — Табе 26 гадоў. Ты працуеш біёлагам-селекцыянерам. Выводзіш новыя віды водарасцей для таго, каб лячыць людзей. У дзяцінстве ты любіла чытаць кніжкі пра разведчыкаў і пірожныя «Кошычак». Ты хочаш завесці сабаку. Спаніэля. І пасля таго, як атрымаеш заробак, пойдзеш набываць сандалі з тоненькімі раменьчыкамі.

Я папярхнулася марозівам. Адкуль ён усё ведае? Пра сандалі я дакладна нікому не расказвала. Ша-Ша пасміхнуўся і сказаў:

— Не палохайся. Проста ведаю — і ўсё.

ЧАСТКА ЧАЦВЁРТАЯ, дзе мы з Ша-Шам боўтаем нагамі

За тры дні Ша-Ша ані разу не сказаў пра тое, якім тром рэчам я мушу навучыцца. Ён хадзіў па кватэры і разглядаў ракавінкі. Прасіў, каб я паказала яму кніжкі с карцінкамі. Пакуль я хадзіла на працу, Ша-Ша спаў, накрыўшыся кончыкам пледа альбо наводзіў парадак на маіх паліцах, альбо сядзеў на падваконні ля вазона, у якім расла бягонія.

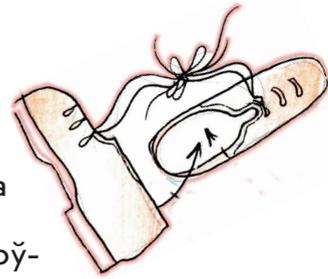
Пасля працы я ішла ў краму. Набывала грэчку, тварог і шакаладныя цукеркі сабе, малако Ша-Шы. Прыходзіла дамоў. Мы вячэралі. Потым чыталі Вельмі-Важныя-Лісты з Самых-Далёкіх-Краін. Адночы я прыйшла дадому. Зняла чаравікі. Вымыла рукі. І ўжо хацела ўлучаць камп'ютар. Але Ша-Ша раптам сказаў:

— Не, сёння мы не будзем чытаць Лісты, сёння мы будзем боўтаць нагамі.

— Што?

— Мы будзем боўтаць нагамі, —

32 патлумачыў Ша-Ша. — Калі ты апошні раз боўтала нагамі?

— Не памятаю... Увогуле, я не ўпэўнена, што я боўтала імі калі-небудзь.

— Шмат хто думае, што нагамі можна толькі хадзіць, альбо бегаць ці скакаць, ну, таньчыць яшчэ, калі вельмі захочацца, — пачаў распавядаць Ша-Ша. — Але час ад часу нагамі трэба боўтаць, каб настрой быў добрым.

Ша-Ша залез на зэдлік, сеў на край — і яго маленькія ножкі замільгацелі.

— А цяпер ты паспрабуй!

Я няўпэўнена села на зэдлік.

— Не, так няправільна. У цябе ногі кранаюць падлогу. Сядай на стол.

— Я са стала звалюся, ён вунь на адной ножцы стаіць.

— Тады на буфет. На буфет!

— Ша-Ша! Я ўжо дарослая, мне 26 гадоў. Дарослыя не сядзяць на буфеце. Зрэшты, гэта непрыстойна.

— Хопіць размоваў! Залазь!

На буфет я залезла з другой спробы. Ледзь не разбіла шклянныя дзверцы ў верхняй шафе. Скінула кубак, але Ша-Ша злавіў яго ля самай падлогі.

— Трэба было посуд прыбраць, перш чым лезці, — прабурчаў Ша-Ша. — Цяпер боўтай нагамі!

Я сядзела на ніжняй шафе буфета і ўважліва разглядала свае ногі. Што трэба рабіць далей — незразумела.

— Так, Света, паднімай левую нагу.

Я паслухмяна падняла.

— Цяпер апускай.

Я апусціла.

— Яшчэ раз!

Я паўтарыла.

— Ну, вось! — задаволена сказаў Ша-Ша. — Ты боўтаеш левай нагой!

Я паглядзела ўніз і крыху пабоўтала левай нагой.

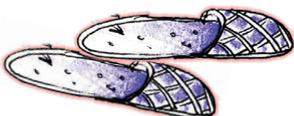
— Так, цяпер правай!

Я пабоўтала правай.

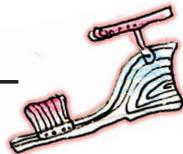
— А цяпер абедзвюма!

Вельмі асцярожна я пабоўтала абедзвюма нагамі. Канечне, у мяне не атрымалася так лёгка і ўпэўнена, як паказваў Ша-Ша.

Увесь вечар мы з Ша-Шам боўталі нагамі: я — на буфеце, ён — на зэдліку. А потым стаміліся і леглі спаць.

**ЧАСТКА ПЯТАЯ,
у якой мяне знаёмяць з паласатымі зайцамі —
Разынкай і Шпінатам**

Вечарамі мы з Ша-Шам чыталі лісты. А яшчэ я прынесла з працы адну вельмі прыгожую водарасць у слоіку, і мы разам яе разглядалі. Потым боўталі нагамі: ён — на зэдліку, а я — на буфеце.

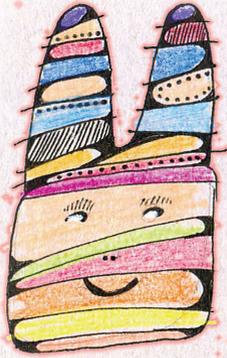
Праз колькі дзён Ша-Ша запытаў:

- Света, а ў цябе пальчаткі вязаныя ёсць?
- Ёсць, але зараз жа лета... Навошта табе?
- Я навучу цябе рабіць зайцоў з пальчатак.

Я палезла ў шафу, дзе схавала ўсю зімовую вопратку, а Ша-Ша пачаў тлумачыць:

— Часам выдаюцца надзвычай сумныя дні. У такіх выпадках патрэбна маленькая нечаканая радасць. Тады можна зрабіць зайца з вязанай пальчаткі. І ён абавязкова распавядзе што-небудзь цікавае

некалькімі адваротамі манжэта. З адваротаў атрымліваецца галава, а з пальцаў, што засталіся, — вушы.

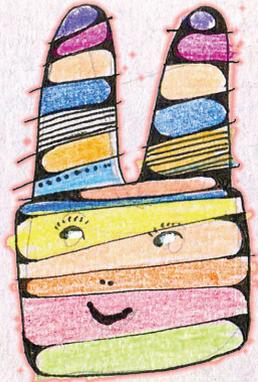
Вячэру мы гатавалі на чацвярых: я, Ша-Ша і два паласатыя зайцы — Разынка і Шпінат. За вячэрай мы з Ша-Шам сядзелі моўчкі, а зайцы спявалі, чыталі вершы, расказвалі смешныя гісторыі і прыдумвалі казкі.

і незвычайнае. Здараецца, што ты не можаш сказаць штосьці блізкаму чалавеку, прызнацца ў чымсьці. Калі зрабіць зайца, то ён абавязкова скажа гэта за цябе.

— У мяне толькі паласатыя пальчаткі, — прамовіла я.

— Значыцца, мы будзем рабіць паласатых зайцоў.

Мы з Ша-Шам селі за стол, і ён пачаў паказваць. Пальчатку трэба пакласці на стол «далонню» ўверх, скласці вялікі палец, безыменны і мезенец разам, а потым схаваць іх пад

ЧАСТКА ШОСТАЯ, дзе словы лётаюць у лесвічным пралёце

Мы з Ша-Шам разам боўталі нагамі, чакалі ў госці зайцоў, часам глядзелі ў вакно. Я хітравала, калі вярталася з працы, бо ведала, што Ша-Ша павінен навучыць мяне тром рэчам. Засталася адна. І я стала пакідаць правы чаравік за дзвярыма, а ў кватэру ўваходзіла толькі ў левым. Віталася, як заўсёды, і даставала малако з пакета. Ша-Ша бачыў гэта, але быццам бы не заўважаў.

Калі я ізноў увайшла ў кватэру ў адным чаравіку, Ша-Ша строга прамовіў:

— Зараз жа абувай другі чаравік!

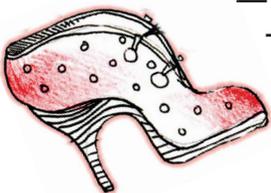
Я збянтэжылася праз тое, што Ша-Ша звярнуў увагу на мае хітрыкі, і пачала хвалявацца:

— Навошта?

— Мы пойдзем на лесвічную пляцоўку, пакуль у доме яшчэ ніхто не спіць.

— Навошта?

— Абувай чаравік — зараз пабачыш, — падміргнуў Ша-Ша.

Я жыву на сёмым паверсе прыгожага старога дома з высокімі столямі. На лесвічнай пляцоўцы выкладзены фантастычныя ўзоры — чароўныя кветкі.

— Ты ведаеш, какое рэха жыве ў пад'ездзе? — Ша-ша выйшаў за мной і чакаў, пакуль я завяжу шнурок.

Ён падышоў да парэнчаў і прагаварыў уніз праз усе сем паверхаў:

— Раз-два-тры-чатыры-пяць, выйшаў зайчык пагуляць!

Словы паляцелі ўніз нібыта на парашуціках, плаўна і прыгожа.

Я даўно завязала шнуркі і слухала, як ляціць уніз лічылка. Ша-ша павярнуўся:

— Хадзі сюды!

Я падышла да парэнчаў.

— Тут добра спяваць уніз якое-небудзь слова. Што праспяваем?

Я задумалася:

— Ну, давай праспяваем слова «аловак».

І мы заспявалі ўніз:

— А-а-ало-о-ова-а-ак! Ало-о-о-оовак! Алова-а-а-а-ак!

Словы-алоўкі паволі апускаліся з сёмага паверха. Унізе грукнулі дзверы і я скеміла:

— Слухай, Ша-Ша, у пад'езд жа увесь час нехта заходзіць і з яго нехта выходзіць... А давай мы будзем спяваць «Добры дзень!» ці «Дапабачэння!»

— А як мы дазнаемся, выходзіць чалавек ці ўваходзіць?

— Давай спяваць па чарзе: адзін раз «Добры дзень!», а другі — «Дапабачэння!», — прапанавала я.

Мы слухалі, як грукалі дзверы, і спявалі «До-о-обры дзе-е-ень!» ці «Да-а-пабачэ-э-эння!»

ЧАСТКА СЁМАЯ, вельмі сумная, таму што Ша-ша ўлазіць у правы чаравік

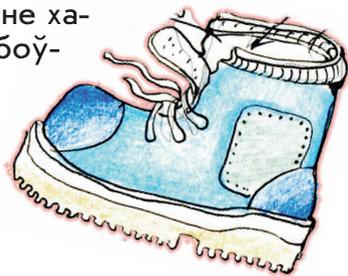
Заўтра я ізноў паўтарыла манеўр з чаравікамі і ўвайшла ў кватэру ў адным левым. Ша-Ша сустрэў мяне ўсмешкай:

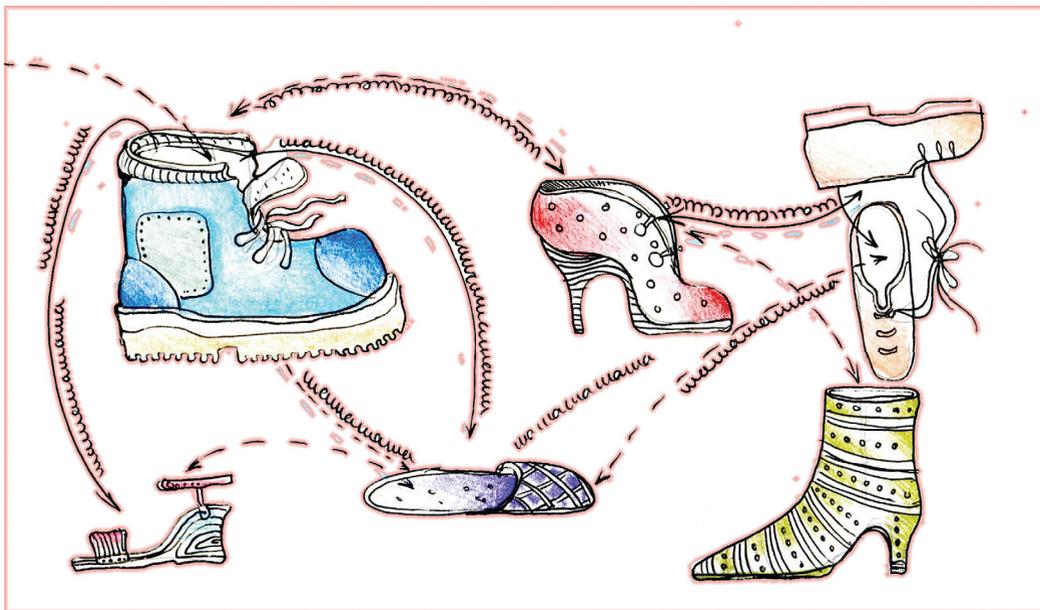
— Нясі правы ў кватэру! Мне ўсё роўна трэба будзе сыходзіць. Я ўжо распавёў табе пра тры рэчы.

Я моўчкі схіліла галаву. Растваца з Ша-Шам не хацелася. Я прывыкла штовечар набываць малако і боўтаць нагамі...

— Света, я ж і праз пантофлік магу сысці, і праз туфель-лодачку. Проста гэта вельмі нязручна. Дык давай, нясі другі чаравік. Тым больш, што лезці мне ў яго толькі заўтра.

Я выйшла на пляцоўку і забрала чаравік.

Ша-Ша вийшаў за мной, і мы крышку паспявалі ў лесвічны пралёт. Я папрасіла спяваць толькі «До-о-обры дзень!», таму што «Дапабачэ-э-эння!» спяваць было вельмі сумна.

Потым мы з Ша-Шам запрасілі на вячэру зайцоў — Разынку і Шпіната. Крышку пабоўталі нагамі. Потым Ша-Ша развітаўся з бягоніяй і водарасцю, з якімі пасябраваў. І мы паклаліся спаць.

Раніцай Ша-Ша абняў мяне. Улез у правы чаравік і знік. Каб вылезці вечарам у іншай кватэры і навучыць некага тром адмысловым рэчам.

ЧАСТКА ВОСЬМАЯ, дзе ў лядоўні заўсёды стаіць пакет малака

Мне далі заробак, і я набыла сабе сандалі з тоненькімі раменьчыкамі. У мяне дома жыве сабака — спаніэль Абажур. Я вырошчваю водарасці. Чытаю Вельмі-Важныя-Лісты з Самых-Далёкіх-Краін. Часам перачытваю кнігі пра разведчыкаў. Часам ем марозіва. А калі мне бывае вельмі-вельмі сумна ці вельмі-вельмі весела, я выхаджу паспяваць у пад'езд. Час ад часу я узбіраюся на буфет і боўтаю нагамі. Бывае, што я запрашаю да сябе ў госці каго-небудзь з зайцоў — ці Разынку, ці Шпіната.

І яшчэ я ўважліва прыглядаюся да сваіх чаравікаў, асабліва да левага. А раптам з'явіцца Ша-Ша?

У маёй лядоўні заўсёды стаіць пакет малака. На ўсялякі выпадак.

Малюнкi Марысі ЛОСЬ

ТУТ НАПІСАНА «ВЕРАНІКА»

Маладзечаншчына — край надзвычай багаты як на таленты, так і на культурныя скарбы. На нашай зямлі не проста пабывалі, але і плённа працавалі такія славытыя людзі, як Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч. Аб гэтым нам нагадваюць звязаныя з іх імёнамі памятныя месцы.

Сёння мы раскажам чытачам «Бярозкі» пра адно з іх — музей Максіма Багдановіча, які знаходзіцца непадалёк ад мястэчка Краснае, у вёсцы Ракуцёўшчына.

Нашаму цудоўнаму паэту шмат часу давялося правесці за межамі радзімы. Нават памёр ён у далёкай ад Беларусі Ялце. І мы шчыра ганарымся, што пэўны час з нядоўгага жыцця на Бацькаўшчыне быў пражыты Максімам Багдановічам на Маладзечаншчыне.

Факт знаходжання аўтара славутых «Слуцкіх паясоў» у вёсцы ўстаноўлены, дзякуючы пошукам даследчыка яго творчасці Генадзя Кахановіча. Цяпер вядома, што менавіта ў Ракуцёўшчыне Багдановіч правёў адны з летніх канікулаў. Тут ім былі напісаны цыклы вершаў «Старая Беларусь» і «Месцы», а таксама паэмы «У вёсцы» і «Вераніка».

У 1977 годзе, дзякуючы намаганням выдатнага маладзечанскага краязнаўцы Вячаслава Ляшковіча і яго памочнікаў, у Ракуцёўшчыне ў гонар Максіма Багдановіча быў устаноўлены памятны знак — два вялізныя валуны. А ў 1994 годзе ў вёсцы адкрыты музей. Наведвальнікі едуць сюды з усіх куткоў Беларусі, але самыя частыя госці — вучні школ нашага раёна. Супрацоўнікі музея праводзяць цікавыя тэматычныя лекцыі, а нядаўна пачалі выкарыстоўваць такую захапляючую форму, як музейна-педагагічныя заняткі.

Кожны год на базе музея праходзіць свята паэзіі і песні «Ракуцёўскае лета», прысвечанае памяці Максіма Багдановіча. У гэты святочны дзень са сцэны ля Максімавай крынічкі, ліюцца песні і гучаць вершы!

У ліпені 2007 года ў музеі адкрыта новая экспазіцыя — «У доме гаспадара». Яна ўяўляе сабой інтэр'ер гасцінай, дзіцячага пакоя і кухні, якія былі ў доме дробнага шляхціца пачатку XX стагоддзя. Наведвальнікі з задавальненнем акунаюцца ў атмасферу, якая магла акружаць паэта, у якой ён разважаў, кантактаваў з сябрамі, ствараў свае бессмяротныя вершы.

**Аляксандр ЛАВОР,
Яўген ВОЙЧАК,
гурток «Юны журналіст»
ЦТДІМ «Маладзік»,
г. Маладзечна
Фота www.radzima.org**

ЗАЧАРАВАНАЯ КНЯЗЁЎНА

Некалі даўно стаяў на ўзвышшы ля ракі чорны замак. І жыла ў ім зачараваная князёўна. Выкралі яе яшчэ з калыскі русалкі ды і зачаравалі ў сваім балоце. Знайшоў княжацкую дачку ля самай багны паляўнічы, уратаваў ад смерці. Але з таго часу князёўна жылі нібыта нямая, глухая і сляпая. Сядзіць князёўна ў сваім пакойчыку ля вакна. За вакном вясна буе, птушачкі пяюць, яблыневы цвет вецер носіць — а ёй усё тое нямілае. Як зірне на дачку стары князь — дык слязьмі пачынае аблівацца.

Вось прывезлі аднойчы княжацкія рыцары ў замак нейкага лекара. Паглядзеў ён на князёўну і кажа:

— Вялікае ліха з ёю. Але можна яго перамагчы. Я прыгатую чароўнае зелле. Толькі для зеля трэба здабыць луску цмока.

А ў тыя часы цмокі яшчэ жылі на зямлі — страшныя, нібыта кракадзілы, толькі большыя і з трыва галавамі.

— Хто з маіх рыцараў здабудзе цмокаву луску? — пытаецца князь. Маўчаць рыцары — страшна ім ехаць да цмокавай пячоры. Ля пячоры той паўсюль у палях косткі бялюць. Толькі адзін маладзейшы, прыгажэйшы з рыца-

раў выступіў наперад. Яго князь за лускай і выправіў.

Дабраўся рыцар да цмокавай пячоры. З пячоры смурод такі, што конь яго ледзь трымаецца на нагах. Пачаў рыцар цмока выклікаць на двубой. Выпаўз цмок з пячоры, пабачыў супраціўніка — на заднія лапы ўстаў, пашчу прагна разявіў. Стаў біцца з ім рыцар. Адну галаву адсякае — іншая расце. Тады прыгадаў рыцар, што вучыла яго некалі хросная малітвы чытаць у цяжкі час. Адсек галаву цмоку і «Ойча наш!» шэпча. Бачыць, новая галава не расце. Адсек іншую, ізноў малітву шэпча — і другая не расце. Тады спалохаўся цмок. Упаў на калені: «Не забівай мяне», — просіць рыцара.

— Як жа не забіваць? Вунь, колькі костак людскіх вакол пячоры тваёй!

І са словамі гэтакімі адсек рыцар апошнюю галаву цмоку. А пасля назбіраў лускі цмокавай і павёз яе ў княжацкі замак.

Узрадаваўся лекар.

— Добрае зелле атрымаецца. Толькі трэба яшчэ для яго лісточак з Дрэва Неўміручасці. Расце дрэва тое ў садзе вядзьмаркі Карготы.

— Хто з маіх рыцараў паедзе па цудадзейны лісточак? — пытаецца князь.

Маўчаць рыцары. Страшна ім да вядзьмаркі ў пашчу ісці. Тая вядзьмарка ператварае людзей ў дрэвы. З дрэў гэтых — увесь сад яе. Толькі самы малады і прыгожы рыцар не спалохаўся Карготы. Яго і паслаў князь па лісточак. Доўга дабіраўся рыцар да вядзьмарчынага саду. Нарэшце, падышоў да высокай агароджы. Пабачылі яго дрэвы — шапацець галінкамі сталі: «Бяжы прэч, добры чалавек! Хіба не ведаеш, што з табою станецца тут? Дык паглядзі на нас!» І толькі Дрэва Неўміручасці заманьвала рыцара: «Ідзі сюды! Адпачні пад маімі шатамі!» Прыгадаў тут рыцар, што вучыла яго некалі хросная малітвы чытаць у цяжкі час. Прашаптаў «Ойча наш!» і крочыў проста за агароджу да Дрэва Неўміручасці. І дзіўнае Дрэва само скінула ў рукі яго лісточак. А пасля адразу стала сохнуць і ўрэшце ператварылася ў трухлявы пянёк. Пэўна, чакала Дрэва, хто ж наблізіцца да яго з добрымі думкамі і памкненнямі. Бо ўсе прыходзілі толькі з прагай атрымаць для сябе вечнае жыццё і праз тое здабыць уладу над людзьмі. Яны і набывалі

неўміручасць — дрэвамі становіліся, ды такімі, якім вечна расці і ніколі не гінуць.

Прывёз рыцар лісток з Дрэва Неўміручасці ў замак. Узрадаваўся лекар:

— Вось ужо ўсё для зелля ёсць, — кажа, — толькі трэба яшчэ мне Сэрца, Якое Б'ецца Каханнем. Калі князеўна вып'е зелле, адкрыецца на балоце вялікая лілея, у якую схавалі русалкі яе сэрца. Але не адпусціць лілея яго, пакуль не атрымае ўзамен іншае.

— Ці ёсць сярод рыцараў маіх той, чыё Сэрца Б'ецца Каханнем? — спытаў князь. І пакланіўся яму тады самы малады і прыгожы рыцар. Бо даўно ўжо кахаў ён зачараваную князеўну.

Тады стаў рыхтаваць зелле лекар. І далі яго выпіць князеўне. А як толькі глынула яна, працягнуў рыцар кінжал лекару — выразай маё сэрца з грудзей. Але лекар кажа:

— Тое не трэба. Даруй рыцар, што выпрабоўваў цябе. Ні цмокава луска, ні лісток з чароўнага дрэва не разбураць чараў князеўны. Ды і сэрца яе не ў лілеі, а пры ёй. Толькі абудзіць ад сну сэрца чалавечае можа адно каханне. А тваё каханне моцнае, сапраўднае.

Наблізіўся тады рыцар да князеўны і пацалаваў яе. І як тое адбылося — апрытомнела князеўна. І рыцару ўсміхнулася.

Загадаў князь вяселле ладзіць. Такое вясёлае, што пра яго нават песню склалі. І спявалі пасля для маладых на іншых вяселлях.

Ліза БАГАДЗЯЖ,
вучаніца СШ № 99 г. Мінска,
малюнак аўтара

ТРЫМЦЕННЕ ЗАКАХАНАГА СЭРЦА

Часам здараецца так, што ўспамін для паэта робіцца даражэйшым за паўсядзённасць: колішнія здарэнні, удачы і паразы, памылкі і дасягненні ўяўляюцца тым найкаштоўнейшым скарбам, які служыць крыніцай натхнення тут і цяпер. Бадай у жыцці кожнага пісьменніка знойдуцца творы-ўспаміны, з дапамогай якіх чытач можа прыадкрыць і ўбачыць тонкае лірычнае перажыванне творчай душы. Прапа-ноўваем вашай увазе нізку вершаў Анатоля Зэкава, у якіх паэт вяртаецца ў сваю маладосць — пару жыцця, на якую немагчыма забыцца ніколі. Вершы, нібы машына часу, пагружаюць паэта ў кругаварот юнацкага замілавання дзявочай прыгажосцю, вір першага кахання, калі так хочацца і так цяжка вымавіць тое адзіна важнае слова, якое здольна злучыць два трапяткіх сэрцы. Услухайцеся ў пяшчотную, шчырую інтанацыю паэта, прасачыце за трымценнем закаханага сэрца, згадайце тое, што на першы погляд падавалася будзённым і нязначным!

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

Анато́ль ЗЭКАЎ

НЕ ПАЗВАНЮ

Не пазваню, не пазваню,
Сядзі хоць век ля тэлефона
І шлі мне тысячу праклёнаў,
Аднак табе не пазваню.

Не пазваню, не пазваню,
Калі й захочацца аднойчы

Пачуць твой галасок-званочак,
Аднак табе не пазваню.

Не пазваню, не пазваню
І пра жыццё не запытаю.
Свой лёс я сам перагартаю,
Аднак табе не пазваню.

Не пазваню, не пазваню
Табе ні ў радасці, ні ў скрусе.
Не пазваню — усё клянуся
Каторы раз,
калі званю.

42 **КЛЯМКА**

У мароз лізнуў я клямку —
Да яе прымёрз язык.
Не гукнуць на помач мамку —
Захліпнуўся ў горле крык.

Адарваў язык — і скура
З языка майго спаўзла,
І сябе я лаяў: дурань,
То ж дадумаўся, маўляў!

Потым дзягай біла мамка,
Тут прарэзаўся і крык.
Назаўжды запомніў клямку
Я і вораг мой язык.

ВАЛЯ

Жыта палягло, нібы русалкі,
Чарадою гойсалі па ім.
Пра русалак я начуўся змалку,
Хоць і не баяўся іх зусім.

Я і сам любіў зайсці у жыта,
У якім сінелі васількі,
Быццам з неба зорнага праз сіта
Іх насеяў нехта на вякі.

Ды вякі мяне не хвалявалі,
Бо былі яны тут не пры чым.
Васількі рваў для суседкі Валі,
А нарваўшы, так і не ўручыў.
Бо яна на вуліцу не выйшла,
А паклікаць — сам не асмялеў.
Той букет няўручаны, між іншым,
Мне і сёння помніцца.

Але

сказ я свой пачаў з русалкі, здалі,
То й хадзіць што вокал ды каля:
Праз гады шкадую я, што Валя
Той русалкай жытняй не была.

НА СТРУСЦЕ

Ля возера Струста,
Дзе бор раскашуе,
Малінаю вусны
Дзяўчаты фарбуюць.
Смяюцца, гарэзяць
І, як бліскавіцы,
Шугаюць па лесе
Да бліжняй крыніцы,
А потым у Струсце
Пад хвалямі млеюць.
Малінаю вусны
Гараць-пунсавеюць.

Мне сніцца і сёння
Малінік шурпаты,
Дзе вольна-свавольна
Лясунням-дзяўчатам.
І бачыцца Струста,
Што іх, юных, цешыць...

Мне светла ад вуснаў.
І... крышачку грэшна...

МЁРСКИЯ ФРЭСКІ

Сябры! Зазвычай мы так доўга чакаем адну з самых рамантычных і непаўторных пораў года — вясну. Яна прыходзіць раптоўна, абдорваючы нас лагодным сонечным цяплом, пшчотаю першай зеляніны і, вядома, высокім паэтычным натхненнем. Але гэтак жа раптоўна і нечакана вясна заканчваецца, саступаючы месца гарэзліваму і яскраваму лету. Аднак няма нагоды для суму, бо наперадзе доўгія летнія вакацыі, поўныя незабыўных здарэнняў, прыгод і вандровак.

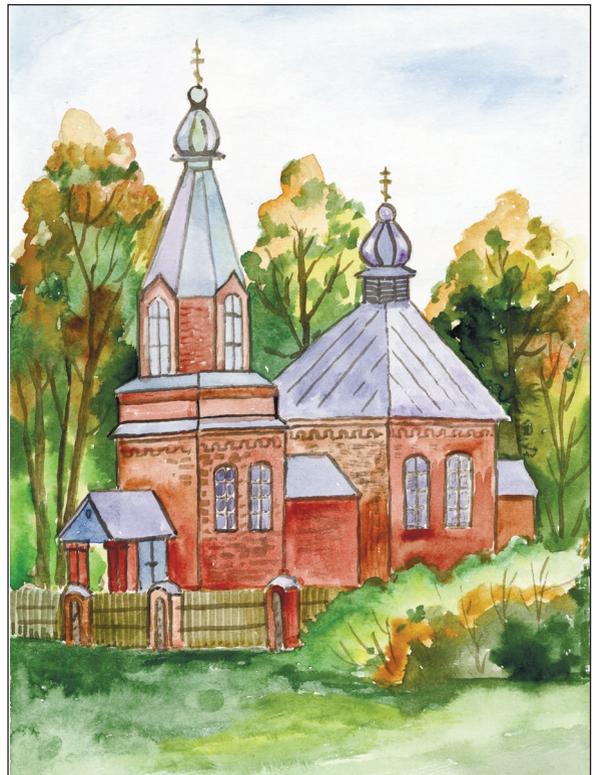
Наш сённяшні «Верасок» прадстаўлены паэтычнай творчасцю навучэнцаў сярэдніх школ Мёршчыны. Амаль усе вершы аб'яднаны адным жанрам — пейзажыстыкай. Захапленне роднай прыродай, апяванне маляўнічага краю паўночнай Беларусі ну і, канечне, тонкія развагі пра першае каханне — усё гэта знойдзеце вы, у вершах нашай традыцыйнай літаратурнай рубрыкі.

Арцём Кавалеўскі

ВЯСНА

Найпрыгажэйшую вясну
Сустрэну я ў пачатку мая,
Калі бывае не да сну
І зеляніна ўжо буяе.
Спяваюць дружна салаўі
Ад вечара і аж да ранку:
Спакой ахоўваюць яны
Сваёй каханай на світанку.
Звініць званочак жаўрука,
Шпака у садзе посвіст чутны,
У полі бачым мы грака,
Вясновы чуем крок магутны.
Паважна ходзіць бусел так:
Ён рады, што дамоў вярнуўся.
Па лужах шпарыць напрастак
І хоць бы раз ён азірнуўся.
А водар жа які вясной
Плыве ад краю і да краю!
Зямлёю пахне і травой...
Уся прырода ажывае.

*Вікторыя ЗАХАРЭВІЧ,
СШ № 1, г. Мёры, 8 клас*

«Узмёны. Царква ў імя Мікалая Цудатворца»
Павел МАСІЁНАК, Узмёнская СШ, 11 клас

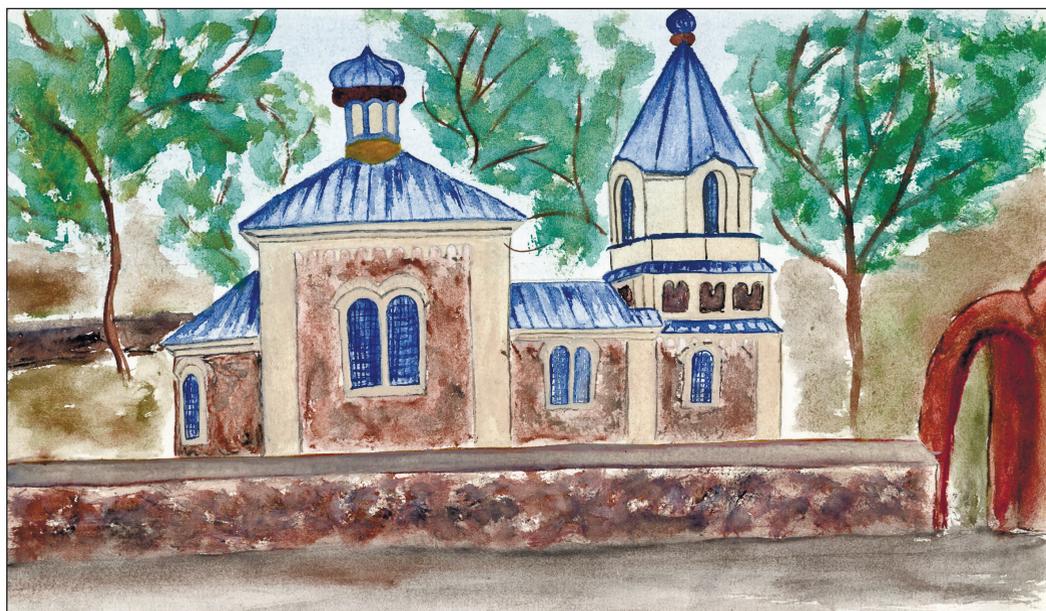
ЗАПРАШЭННЕ ВЯСНЫ

Вясна-красна, настаў твой час!
Вясна-красна, хадзі да нас!
Хачу, каб птушкі прыляталі
І песні дружна шчабяталі,
Каб дрэвы зноў зазеленелі
Ды ўсе гуляць ісці хацелі.

*Дар'я ГРЭЦКАЯ,
Далгінаўская СШ, 3 клас*

*«Зімовае чараўніцтва», Дыяна МАРОЗ,
Чапукоўская СШ-сад, 7 клас*

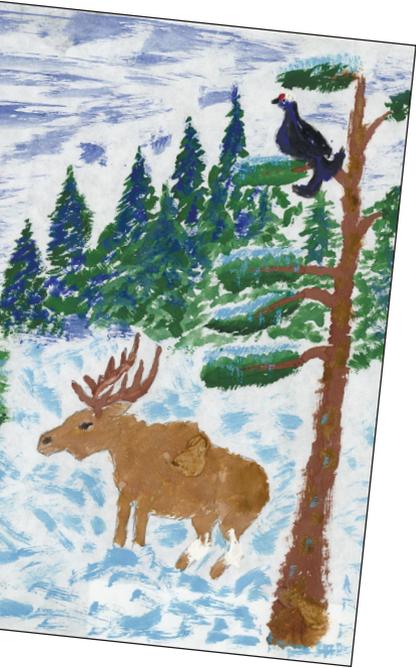

«Навапагосцкая Святамікалаеўская царква», Кацярына ІВАНОВА, Навапагосцкая СШ-сад, 6 клас

ТРЫЯЛЕТ

Мне цяжка жыць без жарту-смаху,
 Сваіх сябровак і сяброў.
 Да іх заходжу зноў і зноў,
 Мне цяжка жыць без жарту-смаху.
 Я не спяшаюся дамоў.
 Знаходжу толькі тут пацеху.
 Мне цяжка жыць без жарту-смаху,
 Сваіх сябровак і сяброў.

*Вераніка ДАРГЕЛЬ,
 СШ № 3, г. Мёры, 9 клас*

ЁСЦЬ ВЁСАЧКА ЦІХАЯ...

Ёсць вёсачка ціхая ў нашым раёне
 Дзе сонейка цёплае свеціць ярчэй,
 Дзе ручайка серабрыстага гоман,
 Дзе песні спявае гучней салавей.

Тут школа старая у гонкіх бярозках,
 Зялёныя горы, амшары тут ёсць,
 У гэтай вась школе, на гэтых пагорках
 Бабулі маёй прайшла маладосць.

Тут побач цудоўныя, добрыя людзі
 З адкрытаю свету чулай душой
 І цешуся я, што тут, ля Міёраў,
 Жыву я у вёсачцы ціхай сваёй.

Дворным Сялом гэта вёска завецца.
 Малая зусім, але тут пабывай —
 І застанецца заўсёды ў сэрцы
 Гэты куточак, чароўны мой край.

*Ірына РАДЗІХОЎСКАЯ,
 Дварнасельская СШ-сад, 7 клас*

«Які прыгожы свет!», Туронак Іван, Папшуплёўская СШ-сад

46 ПРЫРОДА

Прырода — багацце зямлі беларускай!
Пакрыла зямлю ты зялёнаю хустай,
Палеткі, лясы, сенажаці, дубровы —
Для кожнага сэрца вы любы і новы.
Вясной ажывае прыгожа прырода,
Вяртаюцца птушкі да роднага лога.
Улетку цвітуць незлічоныя краскі
І дні напаўняюцца сонечнай ласкай.
А восень на дрэвах фарбуе лісточкі,
Пляце павуцінне, змяншае дзянечкі.
А прыйдзе зіма — засынае прырода,
І мроіцца ёй цеплыня і лагода.
І кожнай парою люблю я прасторы
Зямлі маёй роднай, маёй непаўторнай.

Павел ВАЛЯЎКО,
СШ № 2, г. Мёры, 8 клас

РЭЧКА

Прыгожы сёння дзень,
Да рэчкі паспяшаю,
Сядаю я на пень
І вуду закідаю.
А хвалі так і б'юцца
Аб нізкі беражок,
А рыбка ўсё бярэцца
На тоненькі кручок.
Дзякуй табе, рэчка,
За багаты ўлоў.
Будзе болей часу —
Я прыйду ізноў!

Антаніна АСТУКЕВІЧ,
Павяцкая
СШ-сад, 5 клас

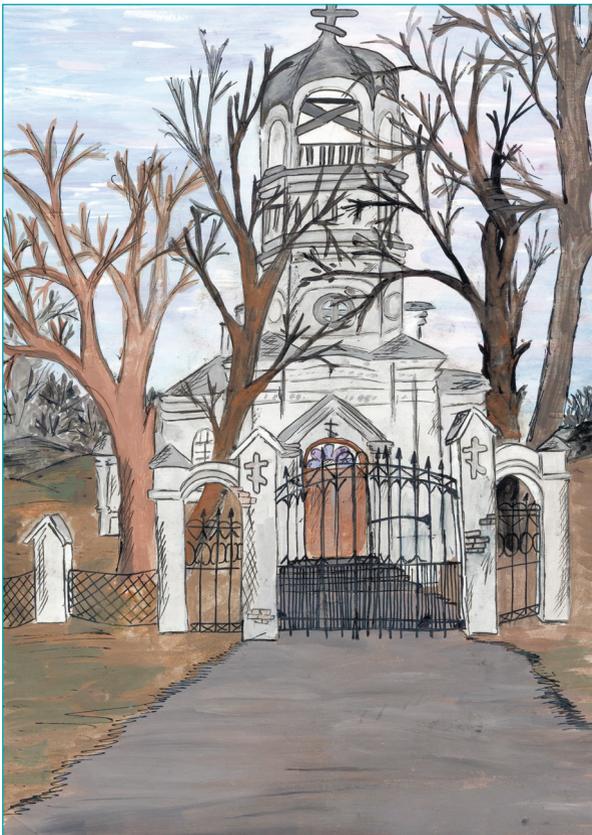
«На рачных прасцягах», Марыя і Аляксандра СМУЛЬКЕВІ, Мёрская СШ № 1, 3 клас

* * *

«Ты памятаеш першую сустрэчу?
Калі я збянтэжаная стаяла,
І хацелася стаяць так вечна?
Не? А я на ўсё жыццё запомніла».

Так думала звычайная дзяўчына.
Яна ўпершыню кахала, адчувала.
Для яе была навіна,
Што ўсё ненавіта так стала.
А ён? А што яму?
Не першая яна, ды й не апошняя,
Не мог ён «нашкодзіць» жыццю свайму,
Не кранула яго расставанне слёзнае.

Не плач дзяўчына, не трэба...
Не варты ён тваіх слёз.
Каханне... яно ж ад неба.
Такой складанасці ён не панёс.

А ты ведай:
Забудзеш пра Яго.
Ён жа зведае шмат бедаў
І зразумее,
Страціў для сябе каго.
Цяжка Яму будзе,
Але гэта справядліва.

Няхай спяшаюцца любіць людзі
І не хаваюцца ад яго —
Каханьня — баязліва.

Так бывае:
Позна разумеем мы,
Што губляем
Кропельку душы.

Юлія МАШАРА,
Навапагосцкая ДАСШ-сад,
10 клас

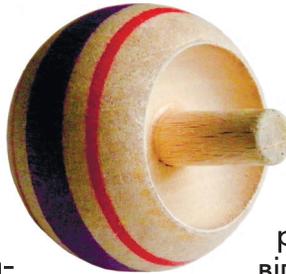
ЦІП-ТОП — КІТАЙСКІ ВАЎЧОК

Канстанцін ЦЫРКУН

Знаёмы нам з дзяцінства ваўчок на самай справе... фізічны прыбор. (Прычым гэта вельмі старажытнае вынаходніцтва.) Раскручаны вакол сваёй восі ваўчок захоўвае яе напрамак, у якую кропку прасторы яго б не перамяшчалі. У фізіцы гэтае свойства называюць *гіраскапічным эфектам*. Акрамя традыцыйнага ваўчка існуе вялікая колькасць розных цацак, заснаваных на гіраскапічным эфекце: кельцкі камень, трэмпа, дрэйдл, бяры — давай (Put and Take), ваўчок Сакай, ваўчок вострава Пінанг і іншыя. Сёння мы навучым вас, як зрабіць незвычайную цацку, якую называюць кітайскім ваўчком, Ціп-топам, ці ваўчком Томсана.

Дарэчы, гіраскапічны эфект праяўляецца і пры вярчэнні вакол сваёй восі Зямлі, бо наша планета трымае сваю вось у напрамку Палярнай зоркі. Гэтая фізічная з'ява шырока

выкарыстоўваецца ў суднаходстве, авіяцыі, касманаўтыцы — для стварэння гіраскопаў (навігацыйных прыбораў).

У адрозненні ад простага ваўчка, ваўчок Томсана пры вярчэнні быццам бы нечакана нахі-

Гуртковаец Андрэй Мухін з двума ваўчкамі Томсана: вы-
тачаным з драўніны і зробленым з тэкснага шарыка

як гэта зрабіць, вам падкажуць вашы настаўнікі. Памеры шарыка могуць быць рознымі (як рознай можа быць і разнавіднасць драўніны). На малюнку прыведзены памеры ваўчка Томсана, зробленага ў астранамічным гуртку Рэспубліканскага цэнтра тэхнічнай творчасці навучэнцаў.

На вярхушцы шарыка праточваецца жалабок і высверліваецца адтуліна, у якую ўстаўляецца на клей драўляная ножка. Каб пры вярчэнні ваўчок мог пераварочвацца, трэба вельмі дакладна вызначыць цэнтр масы і геаметрычны

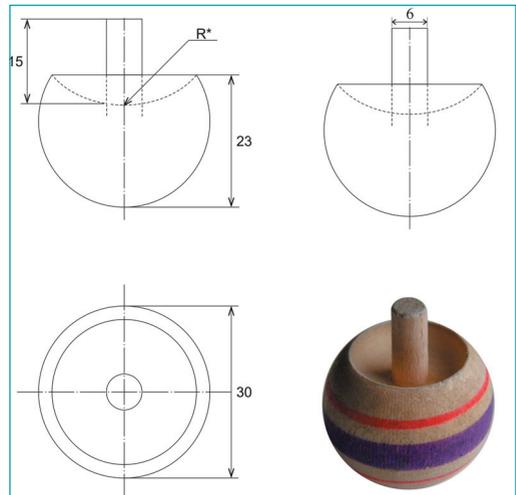
цэнтр шарыка. Трэба, каб цэнтр масы шарыка **не супадаў** з геаметрычным цэнтрам сферы, з якой ён зроблен. Цэнтр масы шарыка па-

ляецца, затым кладзецца на бок і напрыканцы пераварочваецца на вострыя палачкі. Ён быццам бы не падпарадкоўваецца законам фізікі!

Упершыню на незвычайныя фізічныя якасці кітайскага ваўчка звярнуў увагу англійскі фізік Уільям Томсан, ці лорд Кельвін. А патэнт на гэтую цацку атрымаў у 1950 годзе дацкі інжынер Вернер Остберг. З гэтага часу ваўчок Томсана стаў вядомы ва ўсім свеце.

Знешні выгляд — шарык са зрэзанай вярхушкай. У цэнтры зрэза знаходзіцца ножка — вось, за якую ваўчок раскручваецца. Шарык можна вытачыць на школьным такарным станку з драўніны. Гэта даволі няпростая справа, і,

Памеры ваўчка Томсана, зробленага ў астранамічным гуртку Рэспубліканскага цэнтра тэхнічнай творчасці навучэнцаў

50 вінен знаходзіцца **ніжэй** за геаметрычны цэнтр. І каб так атрыма-лася, прыйдзецца падбіраць эксперы-ментальным шляхам вагу ваўчка, дадаткова праточваючы жалабок вакол ножкі — у залеж-насці ад шчыльнасці драў-ніны, якую вы будзеце выкарыстоўваць. Калі вы-тачылі драўніны больш чым трэба, можна ў жалабок вакол ножкі пакласці крыху пластыліна.

Каб зроблены вамі ваўчок Томсана лёгка пераварочваў-ся, трэба добра адшліфаваць паверхню шарыка. Можна па-спрабаваць змайстраваць гэтую цацку з паловы шарыка для на-стольнага тэніса, напоўніўшы яе пластылінам і ўставіўшы па цэнт-ры драўляную ножку. Тут так-сама прыйдзецца эксперымен-

таваць з колькасцю пластыліна, каб ваўчок мог пераварочвацца.

Зрабіўшы гэтую незвычайную цацку, паспрабуйце разабрацца з фізічнымі законамі, якія выму-шаюць яе пераварочвацца. Дапа-мога вам ў гэтым артыкул «Ме-ханика вращающегося волчка» ў часопісе «Квант» за 1971 год (гл. http://kvant.mirror1.mccme.ru/1971/10/mehanika_vrashchayu-shchegosya.htm), а таксама часопіс «Юный техник» (№ 3 за 1987 г., і № 4 за 1988 г.) Дэманстрацыя ваўчка Томсана і вывучэнне яго фі-зічных якасцей можа стаць тэмай вашай даследчай работы.

Факт біяграфіі 51

Аляксандр МІХАЛКОВІЧ

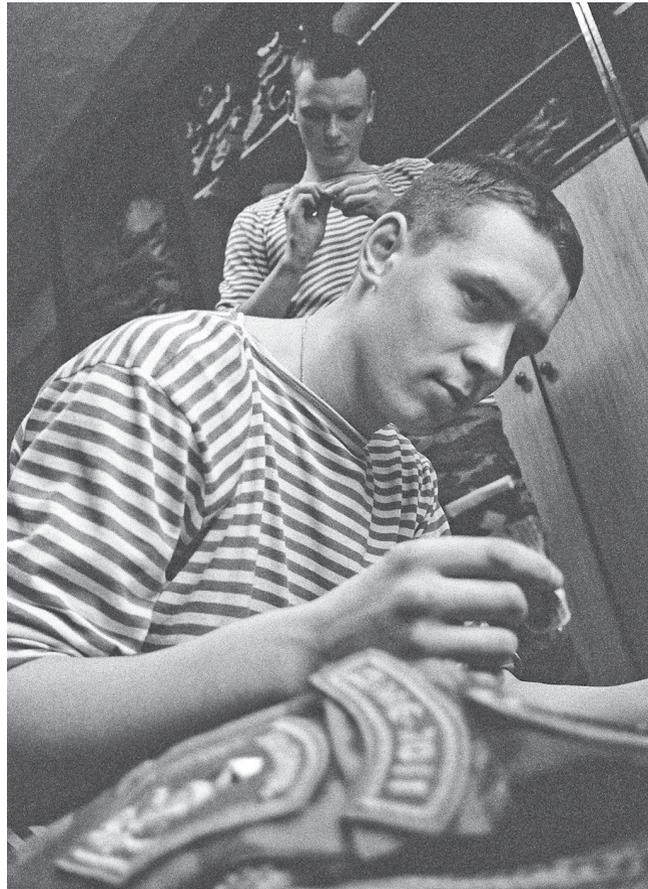
Пайсці ў армію ў сталым узросце — добра ўсведамляючы сэнс свайго ўчынку? Яшчэ дзесяць год таму, калі я заканчваў сярэднюю школу і шалёна рыхтаваўся да ўступных іспытаў у вышэйшую навучальную ўстанову, у маёй загрузжанай вучобай галаве не ўзнікла ніводнай думкі пра армію. Тады ў яе быў не вельмі моцны аўтарытэт, ды яшчэ ў Расіі ішла чачэнская вайна і хадзілі чуткі, быццам і нашых хлопцаў могуць адаслаць туды. А расійскае тэлебачанне кожны дзень паказвала змучаных вайной маладых салдат і мокрыя ад слёз твары маці, якія не дачакаліся сваіх сыноў...

Таму частка маіх аднакашнікаў вырашыла ад арміі касіць і метадычна, на кожнай камісіі імітавала розныя хваробы. Весела было глядзець, як добрыя атлеты ці футбалісты, баксёры-разраднікі ці плаўцы-прызёры перад вачыма армейскіх лекараў станавіліся «амаль інвалідамі».

Другая частка хлопцаў настойліва штудзіравала падручнікі, спадзяючыся на бліжэйшыя 5 год застацца вызваленымі ад вайскавай службы, дзякуючы вучобе ў ВНУ.

Асабіста я паступіў у адзін з маскоўскіх універсітэтаў, дзе правучыўся пяць год, а потым яшчэ і ў аспірантуры 3 гады. У цяжкія часы атрымання адукацыі мяне час ад часу наведвала думка — а ці не паслужыць у арміі?

Бачылі б вы вочы супрацоўнікаў ваенкамата, калі я прыйшоў прасіцца, каб мяне прызвалі ў армію, прычым накіравалі ў элітныя войскі — дэсантныя. Мой ідэа-

лізм патрабаваў самага склада-нага, самага мужчынскага.

Мабыць, першай думкай супрацоўнікаў ваенкамата было накіраваць мяне ў псіхушку, бо мала хто ў 26 год добраахвотна ідзе служыць у армію.

Але потым мой вірус заразіў і іх. Усе супрацоўнікі райваенкамата — ад жанчын-сакратароў да палкоўнікаў — імкнуліся мне дапамагчы.

І вось праз месяц я еду ў цягніку ў Брэст — у абласны ваенкамат,

а потым з сотняй гэтых жа з паголенымі галовамі прызыўнікоў — у Мар'іну Горку. Дагэтуль мае косткі памятаюць, як было холадна ў цягніку, нават нягледзячы на самую цёплую вопратку, што дала маці. Хлопцы грэліся як маглі, прыціскаючыся адзін да аднаго, быццам спадзяваліся ўжо тут пачаць адчуваць цяпло салдацкай дружбы.

Да месца мы даехалі толькі ноччу і спаць леглі аж у дзве гадзіны.

— Рота, пад'ём! — расплюшчваю вочы і не разумею, дзе я.

Што адбываецца навокал? Нейкія ложка, шмат людзей хутка апранаюцца ў камуфляжную форму. Бегаюць. Я таксама пачаў апранацца, але тут хтосьці сказаў, што мы можам спаць яшчэ цэлую гадзіну. Тады я так і не здолеў заснуць, але ўжо праз месяц і для мяне, і для

маіх саслужыўцаў гадзіна сна была сапраўднай каштоўнасцю.

Першы месяц — як звычайна ў арміі — карантын. За намi сачылі, як за малымі дзецьмі. Першы скачок з парашутам, першыя стрэльбы. І ўжо потым — ваенная прысяга. На пляцы, амаль дзве гадзіны, пад калючым снегам. Але ж якая у выніку радасць — адчуць сябе сапраўдным мужыком, пабачыць родных і сяброў, якія прыехалі на прысягу, прагуляцца па горадзе ў першае звальненне.

За першы месяц я адаптаваўся да арміі, пачаў больш думаць над асаблівасцямі жыцця. Вельмі не хапала мне маёй фотакамеры, бо ў арміі карыстацца фотаапаратам можна толькі па выхадных, ды і то калі будзе добры настрой у афіцэра.

Такі «аблом» амаль на паўгода адбіў у мяне жаданне займацца фатаграфіяй. Але ж з надыходам восені цяга да творчасці адрадылася. Моцна абматаўшы камеру ізалентай, каб ніякі цікаўны туды не залез, я пачаў зноў здымаць. І цяпер, гледзячы на кадры, якія ўдалося захаваць не толькі ў маёй памяці, але і на фотаплёнцы, я шкадую, што не здымаў больш.

Не збіраюся рабіць за вас выснову — трэба ісці ў войска ці не, але ж дакладна ведаю, што для мяне гэты час не патрачаны дарэмна. І ў сэнсе жыццёвага вопыту, і ў сэнсе фізічнага развіцця, і нават у сэнсе творчасці.

Фота аўтара. г. Баранавічы

КРЭПАСЦЬ НА ІСЛАЧЫ

Аляксандр РОГАЛЁЎ,
доктар філалагічных навук, прафесар

Гэтая вёска ў Валожынскім раёне Мінскай вобласці стаіць на старадаўнім гандлёвым шляху, які злучаў Мінск з Валожынам і Ашмянамі. Менавіта той дарозе абавязаны Ракаў сваім росквітам у XV—XIX стагоддзях. У пісьмовых крыніцах гэтая геаграфічная назва згадваецца якраз з XV стагоддзя.

У XVII стагоддзі Ракаў меў пэўны час статус горада і лічыўся даволі значным гандлёвым цэнтрам, а ў XIX стагоддзі быў мястэчкам і цэнтрам воласці Мінскага паве-

та. Пра гістарычныя і архітэктурныя слаўтасці гэтага населенага пункта ёсць даволі падрабязныя звесткі ў гістарычных даведніках, але дапісьмо-

вая гісторыя яго вывучана меней. Бясспрэчна, што Ракаў узнік раней за XV стагоддзе. Так, з'яўленне паведамленняў аб ім было звязана з сухапутным гандлёвым шляхам. Заснаванне ж гэтага населенага пункта адбылося на іншым важным шляху — водным.

Ракаў стаіць на рацэ Іслач, у самых яе вярхоўях. Вытокі Іслачы (водная сістэма Нёмана) знаходзяцца на паўднёвым усходзе ад вёскі. Тут жа бярэ пачатак і рака Пціч (сістэма Прыпяці). У старажытнаўсходнеславянскі час вярхоўі гэтых рэчак злучаў волак. Такім чынам, Ракаў узнік ля злучэння нёманскага і прыпяцкага басейнаў. Размяшчэнне паселішча мела стратэгічнае значэнне. Першапачатковым прызначэннем Ракава, на нашу думку, былі ахова і кантраляванне водна-волакавага шляху з Іслачы ў Пціч і ў адваротным кірунку.

Яшчэ ў жалезным веку тут існавала гарадзішча (на левым беразе Іслачы, за 500 метраў на поўдзень ад мястэчка). Мяр-

куюць, што на гарадзішчы жылі балты, носьбіты так званай культуры штрыхаванай керамікі. Гэтае паселішча — правобраз Ракава больш новага часу. На гарадзішчы ў пачатку XVI стагоддзя быў узведзены замак з бастыёнамі, валамі, равамі.

Сама назва *Ракаў* таксама можа сведчыць аб ваенным, абарончым характары першапачатковага паселішча. Прасцей за ўсё яе тлумачыць у сувязі з асабістым імем *Рак* і разумець як «населены пункт, заснаваны Ракам». Імя *Рак* уваходзіла ў пэўную тэматычную групу сістэмы асабістых імён старажытных славян.

Але гістарычныя факты, пра якія ішла гаворка, прымушаюць шукаць іншае магчымае тлумачэнне геаграфічнай назвы. Ёсць грэчаскае слова *акра* — «вяршыня, пагорак»; «крэпасць, абарона, прыстанішча, сховішча». З ім звязана старадаўняе славянскае слова *рбка* — «грабніца, магільня». Звужэнне значэнняў гэтага слова ў царкоўнаславянскіх тэкстах у

параўнанні з грэчаскім аналагам не павінна бянэжыць. У жывой гутарковай мове маглі захоўвацца іншыя значэнні слова *рбка*, у прыватнасці, «крэпасць, сховішча». Таму назву *Ракаў* можна разумець наступным чынам: «паселішча з крэпасцю, сховішчам»; «абарончы пункт».

Не выключана і яшчэ адно тлумачэнне. Назва *Ракаў* можа ўяўляць сабой трансфармацыю балцкага геаграфічнага тэрміна *ракува* — «яр, вільготная даліна ракі»; «высокае месца, схіл гары». Тэрмін гэты сёння застаўся ў літоўскай мове. Магчыма, што геаграфічная назва ўзнікла яшчэ ў час пражывання балтаў у гарадзішчы, якое было пабудавана на ўзвышшы ў пойме Іслачы. Потым славяне запазычылі назву ў балтаў і перанеслі яе з гарадзішча на сваё паселішча, пры гэтым перасэнсавалі, надаўшы ёй сучасны фанетычны выгляд.

Фота
Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Два позіркi на Пусю

Галіна ПШОНІК

Ці вядома вам, сябры, што навукай даказана: кошкі прыбаўляюць сваім гаспадарам аж 12 гадоў жыцця? А тое, што таленты кошак — цыркавых артыстак напярэмую залежаць ад пароды і характару (таму дрэсіроўшчыкі, рыхтуючы цыркавыя нумары, не муштруюць жорстка сваіх гадаванцаў, а толькі ўмела выкарыстоўваюць іх прыродныя схільнасці)? Асабіста я гэтыя і іншыя цікавыя звесткі пра нашых пушыстых сяброў знайшла ў кніжцы Маі Гарэцкай «Разумніца Пуся», якую нядаўна выпусціла ў свет РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Пуся — гэта рэальная кошка. Яе гаспадыня, журналістка Мая Гарэцкая, з любоўю і гумарам расказала аб прыгодах, звычках і талентах сваёй пястухі. А зрокава ўявіць сабе вобраз гэтай ласкавай гарэзніцы чытачам дапамагла маладая мастачка, студэнтка архітэктурнага факультэта БНТУ Данута Рунова. І — зрабіла гэта таксама з любоўю і гумарам. Прычым настолькі шчыра, што нам нават захацелася

распытаць яе аб рабоце над ілюстрацыямі да «Разумніцы Пусі» больш падрабязна.

— Данута, лічыцца, што спасцігнуць за ка-

намернасці абаяння яшчэ цяжэй, чым заканамернасці прыгажосці. На вашых малюнках — вельмі абаяльная кошка. Быць можа, раскрыеце нам сакрэт абаяння «вашай» Пусі?

— Я ўсведамляла, што малюю для сучасных дзяцей і што рабіць гэта варта ў сучасным стылі. Але разам з тым, адразу вырашыла адмовіцца ад камп'ютарнай графікі, якой, на мой погляд, не стае душы. З дзяцінства люблю ілюстрацыі савецкіх дзіцячых кніжак. Я іх перамалёўвала, рабіла ў іншым колеры, відазмяняла вобразы казачных герояў. Адным словам, тыя ілюстрацыі істотна сілкавалі маю фантазію. Таму і Пусю палічыла правільным маляваць «жывой» рукой.

— Ці ёсць у вас самой кошка?

— Толькі не кошка, а кот Барсік.

— І назіранні за ім дапамаглі лепш адчуць гераіню кніжкі Маі Гарэцкай?

— Хутчэй было некалькі інакш. Справа ў тым, што колькі сябе памятаю, заўсёды любіла коней, сабак, катой, клапацілася пра іх. Думаю, менавіта гэтая любоў, гэтыя клопаты і дапамаглі мне ў рабоце над кніжкай пра Пусю.

Я даўно заўважыла, што людзі, у якіх жывуць жывёлы, маюць больш шырокі і больш светлы позірк на свет. Кніга, створаная журналісткай Майя Гарэцкай і мастачкай Данутай Руновай, яшчэ раз пераканала мяне ў гэтым.

Малюнкi Дануты РУНОВАЙ

«ЯВАРЫНА». ТАНЦЫ СА СТАРАЖЫТНЫХ ГРАВЮР

Вольга НАВАЖЫЛАВА

У той цёплы веснавы вечар ва ўтульнай зале страўні «Камяніца» было надзвычай весела — вядомы беларускі тэатр старадаўняй культуры «Яварына» пад кіраўніцтвам Маргарыты Кубянкевіч ладзіў сваё шоў. Шоў такога эмацыянальнага накалу, што не толькі беларусы, але і італьянцы, якія завіталі сюды на агеньчык, не стрымаліся і кінуліся танчыць разам з вясёлымі дзяўчаткамі ў старадаўніх строях. Нават салідны сінёр Антоніо ліха вырабляў задорныя па фальклорнага танца ой-ра! Музыкі натхнёна гралі на дудзе, цыстры ды барабанах. Панавала цудоўная атмасфера сяброўскай вячэры ў старажытным замку...

Тэатру «Яварына» ўжо 8 гадоў. У яго багаты рэпертуар народных, гарадскіх, прыдворных танцаў беларускіх і еўрапейскіх, Сярэднявечча і Рэнэсанса. Танцоры і музыкі звычайна не толькі выступаюць самі, але і запрашаюць патанчыць разам публіку. Дзякуючы энергіі і прафесіяналізму выканаўцаў з «Яварыны» нават самы стрыманы глядач хутка вывучае рухі старадаўніх танцаў! Але дадзім слова самой Маргарыце КУБЯНКЕВІЧ.

Геаграфія выступленняў

— Сёння вы бачылі не ўвесь састаў нашага тэатра. У нас шэсць музыкаў і шмат танцораў! Сённяшня праграма складалася з танца XVI стагоддзя маразуля, знакамітага турдыёна і беларускага фальклорнага ой-ра. Мы з задавальненнем выступаем на розных пляцоўках: на фестывалях, у канцэртных залах, на выставах. Але страўня «Камяніца» — проста наш другі дом!

Улетку, як правіла, удзельнічаем у шматлікіх фестывалях за мяжой. Назіраем за публікай розных нацыянальнасцей. Палякі, напрыклад, па сваёй рэакцыі вельмі падобны да беларусаў — эмацыянальна рэагуюць на розныя танцы, ахвотна адгукаюцца на запрашэнні далучыцца да ўдзелу ў агульным дзействе. Вельмі актыўныя і італьянцы. Звычайна добра падтрымліваюць нас чэхі. Самыя стрыманыя — немцы, іх вельмі складана выцягнуць танчыць з усімі.

Што датычыць узросту нашых глядачоў, то ён самы розны. У зале можна сустрэць і падлеткаў, і людзей досыць сталага ўзросту. Увогуле моладзь надзвычай актыўна ўдзельнічае ў нашых прадстаўленнях, асабліва больш «пра-сунутая» — скажам, са студэнцкіх гістарычных групавак.

Выдатнае прафесіянальнае падсілкаванне для нас — замежныя музычныя фестывалі. На Беларусі пакуль, на жаль, такіх «замкавых» фэстаў, якія б доўжыліся некалькі дзён, не праводзіцца.

Выпадак на дзяржаўнай мяжы

— Калі я была студэнткай, паехала аднойчы з сябрамі ў горад Торунь на фестываль сярэднявечнай культуры. На мяжы наш аўтобус апынуўся ў чарзе. Стаяць давялося доўга. І я не вытрымала з'агітавала сяброў — ўдзельнікаў таварыстваў «Гісторыкі» і

«Этна» — патанчыць пад «ля-ля-ля». Мы «паднялі» некалькі аўтобусаў — запрашалі ўсіх паўдзельнічаць у нашай забаве. Вывучылі некалькі кампазіцый, потым... «біліся на мячах», бо ўяўлялі, што едзем на рыцарскі турнір. Пагранічнікі нас нават супакойвалі, але ціха чакаць сваёй чаргі было проста немагчыма — я была першакурсніца і сарві-галава...

Гісторыя гэтая адыграла непасрэдную ролю ў маім лёсе — яна спалучыла мяне з гуртом «Стары Ольса». Танцамі я займалася з трох гадоў. Думала, што буду прафесійным выканаўцам у якім-небудзь народным калектыве — па адукацыі я харэаграф-педагог, скончыла Беларускі ўніверсітэт культуры і мастацтваў. Але тады, на мяжы, маё жыццё літаральна перакруцілася! Дарэчы, і беларускай мовай менавіта тады сур'ёзна зацікавілася. Я вырасыла сур'ёзна заняцца старадаўняй культурай, а калі збіраешся карпатліва даследаваць сваю

спадчыну, то без роднай мовы паўнацэнна рабіць гэта проста немагчыма.

«Не люблю сядзець на месцы»

— Са Зміцерам Сасноўскім, лідэрам «Старога Ольсы», мяне пазнаёміў гісторык Зміцер Рагачоў. А паколькі я і сама вельмі шустрая, не люблю сядзець на месцы, то ўсё і закруцілася. Было гэта ў 2003 годзе. Спачатку Сасноўскі прапанаваў нам проста стварыць гурт, які будзе танчыць пад сярэднявечную музыку і вучыць гэтаму людзей. За два месяцы мы падрыхтавалі праграму, якая ўсім вельмі спадабалася, пасябравалі і пачалі працаваць разам. Спачатку ў «Яварыне» не было сваіх музыкаў, мы нават называліся «Танцавальны састаў гурта "Стары Ольса"». Пасля сталі проста танцавальным гуртом «Яварына». А калі, акрамя танцаў, пачалі займацца фаерам і баямі на мячах, Зміцер прапанаваў перайменавацца ў «Тэатр». «Яварына» — ад назвы дрэва явар. Прыдумвалі гэтае найменне ўсе разам — і ўдзельнікі «Старога Ольсы», і нашы танцоры, і нават бацькі!

Наступны этап у развіцці калектыву быў звязаны са з'яўленнем у нас сваіх музыкаў — бо музыкі «Старога Ольсы» не заўсёды маглі выступаць разам з намі, а без жывой музыкі тэатр існаваць не можа. І сёння ў нас ёсць дуда, галесійская гайта, раўшфайф, шалюмо, жалейкі, флейты, дудкі, два барабаны, а са струнных — цыстра і рэбек.

Натхненне плюс прафесіяналізм

— Першы наш састаў быў аматарскі. Цяпер працуюць прафесіяналы — і гэта цудоўна! З людзьмі, якія разумеюць «маю мову», займацца творчасцю вельмі лёгка і прыемна! І калектыву тэатра пастаянна пашыраецца. Ды і нашы дзяўчаты новых «танцораў» нараджаюць: у «Яварыне» ўжо шэсць дзяцей. Некаторыя выступаюць з намі — калі маёй дачцэ Сафіі быў годзік і два месяцы і яна толькі-толькі пачынала хадзіць, я брала яе на выступленне ў канцэртную залу «Мінск», дзе яна танчыла на сцэне!

Як «ажываюць» танцы

— Акрамя танцаў, мы ладзім шматлікія шоў: вогненную імпрэзу спалучаем з арабскімі танцамі, піратэхнікай, сцэнічным боем. Гэтую праграму называем «начной, пірнай», яна такая шыкоўная! Бо спа-

60 лучэнне музыкі, танца, тэатральнага дзейства і магіі агню ўтварае незвычайны эфект. Цікава працаваць і над прыдворнымі танцамі, рабіць іх сцэнічныя варыянты.

Наша праца ніколі не спыніцца, таму што мы заўсёды шукаем новыя танцы, мелодыі — крочым наперад, развіваемся. Дзе знаходзім матэрыял для нашых нумароў? Гэта складаная праца. Раней за XVI стагоддзе дакладных апісанняў танцаў увогуле няма! Таму больш раннія танцы мы ствараем на падставе старажытных гравюр. Я гляджу на адлюстраваныя на гравюры рухі танцора — дзе рука, дзе нага, як ён трымае корпус — захапляюся, уяўляю малюнак танца, захаваю людзей ... і ў хуткім часе танец «ажывае».

Калі ж ёсць апісанне, то працаваць, вядома, прасцей. У апошні час з'явілася шмат літаратуры, матэрыялаў у інтэрнэце, мноства гуртоў распрацоўваюць гэтую тэматыку, асабліва за мяжой. Да таго ж ёсць прафесіянальныя выкладчыкі, якія займаюцца вывучэннем

сярэднявечнай танцавальнай культуры на шмат гадоў больш, чым я. Менавіта таму ў свой час я ездзіла ў Піцер на спецыяльны майстар-клас — «падсілкавацца» ведамі. З музычным і танцавальным матэрыялам я працую так, каб не складанасць яго паказаць, а па магчымасці наблізіць да сучаснага глядача. Я адчуваю подых музыкі і перакладаю яе на мову танца.

Сцэнічныя строі — па навуцы

— Фальклор, Сярэднявечча, Рэнесанс, прыдворныя танцы, фаер-шоу... Адпаведна гэтым напрамкам нашых інтарэсаў мы рыхтуем і свае строі. Напрыклад, у мяне ёсць сем сцэнічных сукенак. Складаныя строі распрацоўвае нам мадэльер з гістарычнага клуба — лічу, што калі чалавек займаецца справай прафесійна, то ў яго лепш атрымаецца. Да таго ж без спецыяльнай адукацыі цяжка стварыць аўтэнтчны

строй, напрыклад, для Ягайлы і яго жонкі, альбо для Васіля Цёмнага і яго Соф'і Вітаўтаўны... Простыя строі альбо стылізаваныя (напрыклад, для фаер-шоў), канечне, мы можам зрабіць і самі.

Мары «Яварыны»

— У нас шмат мар! Хочацца, напрыклад, зрабіць свой спектакль. З гуртом «Стары Ольса» у нас ужо быў такі вопыт: мы рабілі спектакль «Юр'я і Цмок» і прэзентавалі яго ў Мінскім палацы дзяцей і моладзі. Тэма вельмі цікавая, пабудаваная на старой легендзе. Там былі прыгожыя дэкарацыя, маскі, вялікія драўляныя лялькі. Вядома, для такіх праектаў патрэбны немалыя сродкі — мы ж усё робім сваімі сіламі, а гэта цяжка. І на жаль, у нас няма сваёй рэпетыцыйнай залы, рыхтуемся да выступаў там, дзе атрымліваецца.

Яшчэ ёсць у мяне мара зрабіць нешта накшталт вялікай творчай суполкі, дзе б можна было распрацоўваць розныя напрамкі, звязаныя са старадаўняй культурай. Культура медыеваль, звязаная з Сярэднявеччам, становіцца ўсё больш папулярнай. Так, спачатку жадаючых паўдзельнічаць у нашых імпрэзах было не вельмі шмат. Цяпер, дзякуючы, у прыватнасці, павелічэнню колькасці рыцарскіх клубаў, стала больш адпаведных студэнцкіх групавак — стала і больш людзей, якія цікавяцца гісторыяй і культурай Сярэднявечча, у прыватнасці музыкай. Ды і гурт «Стары Ольса», які існуе ўжо шмат гадоў, трэба прызнаць, істотна стымуляваў рост цікавасці беларусаў да культуры медыеваль.

**Фота з асабістага архіва
Маргарыты КУБЯНКЕВІЧ**

ПАНКЕВІЧ'S NOT DEAD

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

«Testamentum Terrae» — «Angleza», Мн., 2010, «БМАgroup».

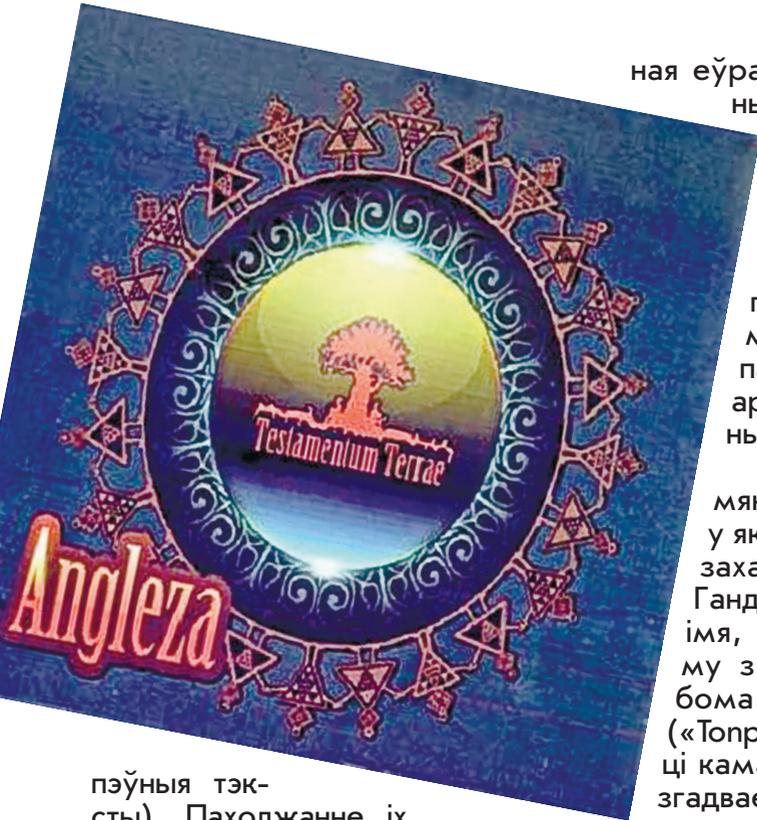
За апошнія гады адным з найбольш запатрабаваных музычных напрамкаў у Беларусі стала розных відаў інтэрпрэтацыя старадаўняй спадчыны. Усе гэтыя віды аб'яднаны ў плынь так званай медыявальной музыкі: дастаткова прыгадаць альбомы гуртоў «Камэлот», «Стары Ольса», «Вялікае Княства»... Дэбютны альбом «Слаўны паніч» мінскага ансамбля «Testamentum Terrae» ў 2007 годзе вызначыў у гэтай стыхіі новага лідэра. Натуральна, вельмі шмат меламанаў напружана чакалі далейшага развіцця праекту, таму напрыканцы 2010-га ўсё тая ж кампанія «БМАgroup» прапанавала слухачам насамрэч нешта неверагоднае — шыкоўны чорны матавы дыгіпак з глянцавым ламінатам каляровай карцінкі. Такі выгляд атрымаў чарговы альбом «Angleza» названага калектыву.

Безумоўна, прывабны знешні выгляд не надта стрымаў бы ад далейшых расчараванняў, каб не быў падмацаваны адпаведным зместам. Дык вось гукарэжысёр Валерый Шаўчэнка, бадай, зрабіў у мінскай студыі «Hiend Records» сапраўдны цуд, дзе кожны інструмент «Testamentum Terrae» кладзецца ў агульную палітру вы-

разнай рыскай, якая дадае музыцы дынамікі і драйву.

Сярод музыкаў мы зноў бачым у складзе гурта спяваючага бубнара Віталя Касаўца, спяваючую скрыпачку Надзею Працько і нязменнага лідэра, дудара і вакаліста Юрася Панкевіча. Гэта магло б гарантаваць стабільнасць. Але ж вось замена мандалініста — Аляксандра Сушкова на Дзмітрыя Прахоцкага — ці пойдзе на карысць? Дый розныя перкусійныя інструменты Генадзя Гірыловіча цяпер гучаць фрагментарна, хоць дадаліся свірэль, жалейка і блок-флейта Марыны Грышанавай. Ды яшчэ ўдзел у запісе адмыслоўцаў струнных інструментаў з кансерваторскай адукацыяй Паўла Бельскага і Уладыслава Гідро ўнёс новыя фарбы. Ва ўсялякім разе, змены слухач мусіў адчуць. І ён адчуў іх: цяпер музыка «Testamentum Terrae» стала выразна больш хітовай. Камусьці гэта ў кайф, хтосьці будзе наракаць на папсу, але новых прыхільнікаў у гурта яўна прыбавіцца.

45-хвілінны альбом складаецца з тузіна разнастайных трэкаў танцавальнага характару, інструментальных і вакальна-інструментальных (на абгортцы нават змешчаны

пэўныя тэксты). Паходжанне іх пераважна беларускае, г. зн. з земляў ВКЛ, але часам ёсць і ўдала запазычаныя (цераз істотную беларусізацыю) з краін Еўропы, якія здаўна вядомы ў нашым народзе: «Пава», «Гандзюленька», «Шлях караля», «Рыцу», «Вальс Вайтоўна», «Вулічка», «Рыцар верабей», «Каваль», «У стольнай Вільні».

Прышпільна чуць «Вальс Вайтоўна» без слоў, прыгадваючы «старавольсаўскі» аднайменны хіт з беларускім тэкстам: «Мячом вайтоўна махнула — палова войска палягла» (во як у футбол гуляла жонка войта!). Мо лепш «Вайтоўна мечам махнула — палова войска палягла»? Ці не з тае няпэўнасці «Testamentum Terrae» адмовіўся ад тэксту ўвогуле?

Найвялікшым хітом тут стане, бадай, загалойная інструменталь-

ная еўра-танцавалачка ў разважных рытмах «Англеза» з дынамікай развіцця, а вось з двух варыянтаў песні «Па саду, саду» многіх найбольш уразіць сваёй арыгінальнасцю, пэўна ж, электронны рэмікс старадаўняга твора, пададзены ў бонусах, але і арыгінал чапляе самаахвярным дзявочым вакалам.

Пэўныя алузіі выклікаў у мяне трэк «Гандзюленька», у якім пачуліся згадкі юначых захапленняў польскім рокам: Гандзя — выразна польскае імя, якое дало назву і аднаму з трэкаў знакамітага альбома гурта «Brygada Kryzys» («Tonpress», 1982), і ў творчасці каманды «Oddział Zamknięty» згадваецца («Muza», 1983). Дый у тэксце «Гандзюленькі» ёсць сведчанне пра польскае паходжанне («Я паеду да Варшавы па паска златога»), але трэк «Testamentum Terrae» мімаволі нагадвае і пра нашу агульную гістарычную спадчыну «з-пад знаку Арла і Пагоні».

Не выпадае тут моцна аналізаваць усе тэксты даўніх мелодый, бо гэта кожнаму вядомыя традыцыйныя рамантычныя сюжэты беларускага сярэднявечча («Ой, чаго ж ты, доню, Рыцу атруціла?» — «Мама ж мая, мама, хай ён так не робіць: калі адну любіць, да другой не ходзіць»).

За дызайн альбома варта падзякаваць Андрэю Нямцову і Таццяне Сіплевіч, якія па-майстэрску скарысталі сучасныя тэхналагічныя дасягненні дзеля адэкватнага ўвасаблення беларускай ідэі.

Фантазіі з бісеру

Ілона Сільвановіч — у нашай школе першая модніца. Яе ўласная «мода» падкупляе арыгінальнасцю ідэй, смеласцю колеравых спалучэнняў. Мара Ілоны — стаць мадэльерам-дызайнерам. Дзяўчына ўпэўнена, што менавіта гэта прафесія дасць ёй магчымасць раскрыць свой патэнцыял.

Пакуль Ілона шые адзенне толькі для сябе — з фантазіяй і густам. А яшчэ захапляецца бісерапляценнем і вышыўкай, робіць з падручных матэрыялаў маляўнічыя пано.

Пакой, дзе яна жыве, — свайго роду музей. Асабліва ўражваюць вышываныя бісерам карціны. Вось забаўная мышка сядзіць пад

бісернай хваінкай, што даверліва раскрыла рукі-галіны. Вось маляўнічы чырвоны павук утульна ўладкаваўся ў белым бісерным павуцін-

ні. Зрэшты, дом, дзе жыве такая руплівая гаспадыня і адначасова рамантычная летуценніца, і не можа быць звычайным!

У нашу школу Ілона прыйшла некалькі гадоў назад. Але такая актыўная і ініцыятыўная, адразу стала сваёй. Бо з першых дзён пачала жыць нашым жыццём. Школьная вечарына, конкурс або канцэрт — усюды імкнулася паўдзельнічаць, сеючы святло вакол сябе. І аднакласнікі пацягнуліся да яе, бо з імі Ілона з ахвотай дзеліцца сваім аптымізмам і жыццерадаснасцю, разбаўленай кропляй дзіцячай наўнасці і эмацыянальнасці.

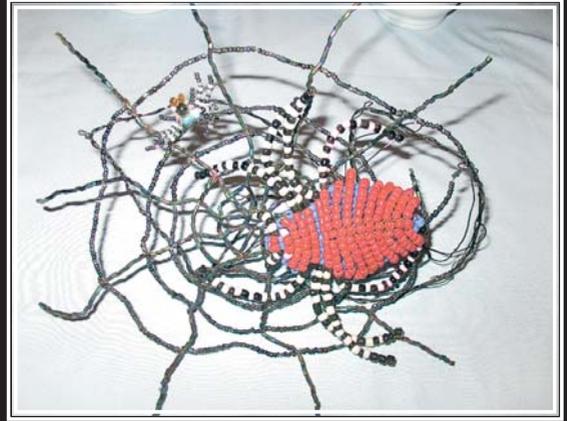
— Кожнае імгненне свайго жыцця імкнуся зрабіць незабыўным і светлым, — гаворыць Ілона. — Стараюся пражываць кожны дзень так, каб потым сама магла сябе спытаць, што добрага для людзей, якія побач, я сёння зрабіла.

Прыветная ўсмешка на вуснах, непадробная шчырасць і цікавасць да людзей. У блакітных вачах — невычэрпны аптымізм. Такая наша Ілона.

Дар'я ГАРБАЦКАЯ,

Адрыжынская СШ Іванаўскага раёна, 11 «А» клас

Цуда-творы Іланы Сільвановіч

3 гісторыі «Бярозкі»

Першы нумар пасляваеннай «Бярозкі» выйшаў у чэрвені 1945 года. Асноўная тэма пасляваенных нумароў часопіса – услаўленне Вялікай Перамогі. Друкаваліся творы пра герояў вайны, іх подзвігі, а таксама пра аднаўленне Беларусі, будаўніцтва заводаў і фабрык. Аўтарамі тагачаснай «Бярозкі» былі Янка Купала, Якуб Колас, Анатоль Астрэйка, Янка Маўр, Алесь Якімовіч, Кузьма Чорны, Віталь Вольскі і інш. Выходзілі пераклады твораў Льва Талстога, Мікалая Някрасава, Максіма Горкага. Друкаваліся ўспаміны пра Максіма Багдановіча, Цётку, Кастуся Каганца. У матэрыялах розных рубрык раскажвалася пра навакольны свет: птушак і звяроў, караблі і жыццё ў моры, розную тэхніку, гісторыю населеных пунктаў, адпачынак у піянерскіх лагерах...

